НП35/2 4. | К-Тат. -ие 1-15

Bytyn memleketlernin proleterlarь, birleşiniz!

QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA

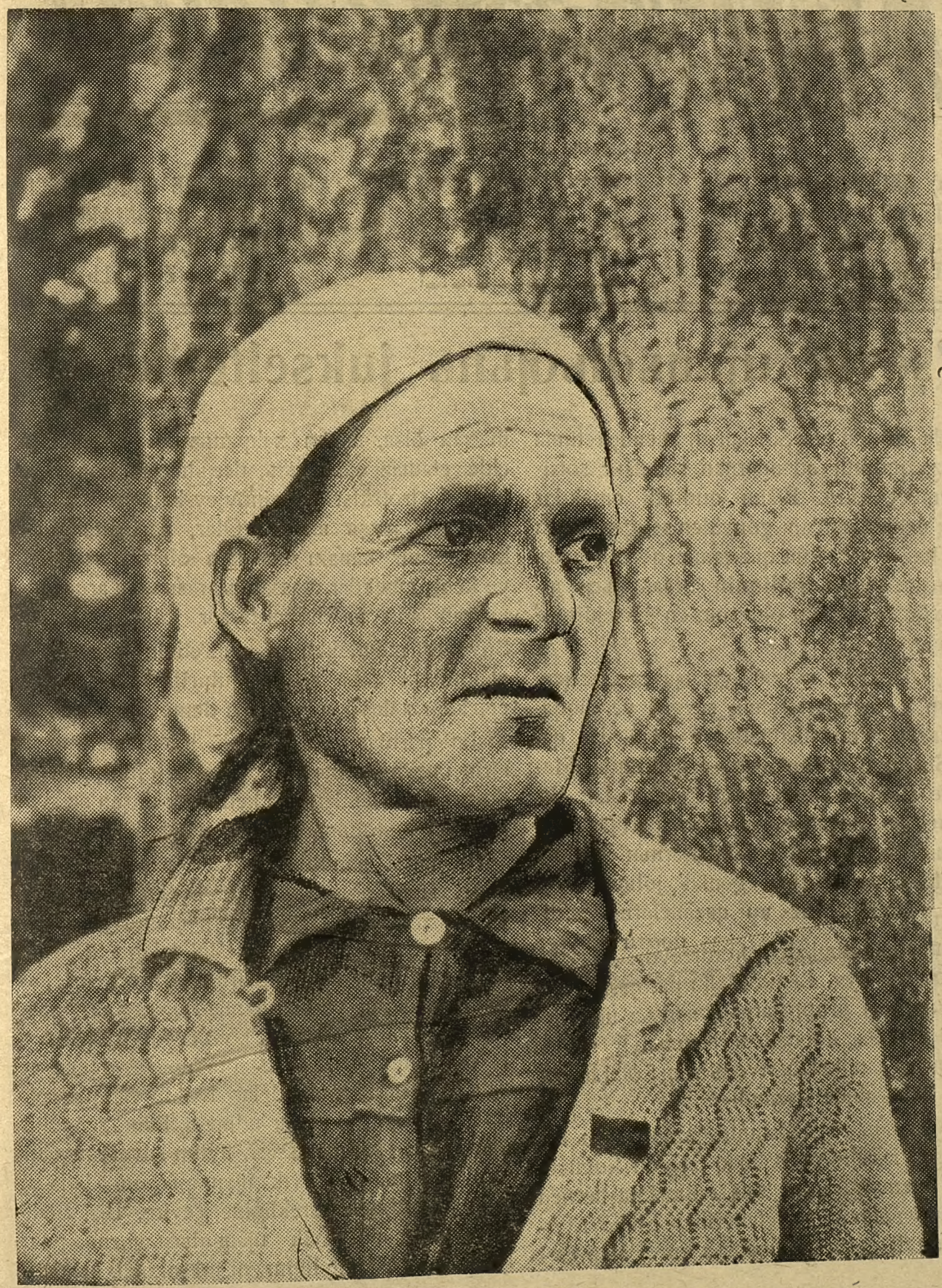

Гос. Публичная Б-ка в Ленинграде

1936 s.
IJUL',
Avgust
№7—8

Resimde: Kujвişev rajonь Jançь koji „Kalinin" kolxozьnьn вaдca вrigadasьnьn вrigadiri, Orьm Merkezij içra Komitetinin azasь Anife Ismajlova arqadaş. Foto: M. Kats.

Bytyn memleketlernin proletarlarь, birleşiniz!

QADЬNLЬQ Sotsializm jolьnda!

CЬQMAQA BAŞLAQANЬ 5 JЬL

VKP(в) QRЬM OBLAST KOMITETININ ORGANЬ NEŞR ETKEN JANЬ-DYNJA REDAKTSIJASЬ

№ 7—8
Ijul' avgust 1936 s.

AJDA BIR KERE CЬQQAN IŞCI KOLXOZNIK QADЬNLARNЬN SIJASIJ, IÇTIMAIJ VE MEDENIJ ŻURNALЬ

Bol'şevik ujanьqlьqьnь jukseltejik!

Dynjada вirden-вir Sotsialistij memleketimiz tajpьnmaz, qudretli adьmlarnen sьnьfsьz sotsialistij çemijet qura. Bizim qudretli emekdar xalqьmьz өzinin çandan, goŋylden sevgen, onьŋ hajatьnь koz вeвegi kiвi qьzqanьp qorcalamaqa hazьr turqan вyjyk **Stalinniŋ** jolвaşcьlьqь altьnda вaxtlь, quvanclь өmyrniŋ eŋ juksekligine doqru kete.

Bizim vatanьmьz вytyn dynjaqa çaŋqьrqan, вytyn dynja emekdarlarьnьŋ sevgisi ve diqqatьnь qazanqan muvafaqijetlerge irişti. Bu qazanclar **Stalin** Konstitutsijasь projektinde, **Stalin** tili ve stilinen ajdьn surette jazьldьlar. Biz вu qazanclarnь ançaq вol'şevikler partijasьnьŋ, o partijanьŋ ve вytyn emekdarlarnьŋ sevimli vozdь **Stalin** arqadaşnьŋ genial' jolвaşcьlьqь altьnda qazandьq. Biz вu qazanclarnь partijamьznьŋ general'nij linijasьnь doqru өmyrge kecirip, memleketimizdeki kontrrevolytsion quvetlerni qajьp etyv, Lenin-Stalin partijasьna zьt kontrrevolytsion gruppalarnь amansьz urup jьquv netiçesinde, kapitalizm sьnьfьnьŋ soŋqь qalьmtьqь olqan kulacestvonь sьnьf olaraq qajьp etyv netiçesinde qazandьq.

Sovet vlastьnь, sotsializmniŋ qazanclarьnь kapitalistlerge, faşistlerge satmaq istegen kontrrevolytsion elementlernen, saq opportunistlernen ve her tyrly вaurżua milletcilerinen Stalin Merkezij Komiteti qattь ve amansьz kureş alьp вarmaqan olsa, вizim xalqьmьz вu qazanclarnь elde etamaz edi. Bunь, daqьtьlqan kontrrevolytsion, trotskist ve zinovjev-kamenev вandalarь pek jaxşь вileler. Olar, partijanen acьq kureşte вir tamam masxara olьp daqьtьlqan ve keniş emekdar massalarь arasьndan arqa tapamaqan soŋ вanditizm-terror jolьna mindiler. Sovetler memleketiniŋ qudretiniŋ өsmesi, вu вanditlerni daha zijade quturttь. Olar, вytyn emekdar xalqьnьŋ jyrekleri demek olqan Lenin-Stalin partijasьnьŋ sevimli jolвaşcьlarьnь ve вirinçi nevвette **Stalin** arqadaşnь өldirip, ilerige doqru dev adьmlarьnen ketmekte olqan вu kommunizm poxodьnь toqtatmaq istediler.

Bu faşist вanditleri çinajet вaşьnda tutulьp sovet sudь ogine turdьlar. Bytyn sovet xalqь sotsializmniŋ вu xain, alcaq, çirenc duşmanlarьna eŋ qattь çeza вerilmesini talap etti. Sovet xalqьnьŋ sudь вu talaplarnь jerine ketirip, faşist Trotskiniŋ ve Germanija faşistleriniŋ jolвaşcьlьqь altьnda calьşqan kontrrevolytsion zinovjev-kamenev вandasьnь qurşun çezasьnen çezaladь. Banditler atьldьlar. L'akin olarnьŋ xain, igrenc cөplykleri daha вitmedi. Banditler ystine olьp kecken sud protssesi, вytyn sovet xalqьnьŋ diqqatlarьnь, вol'şevik ujanьqlьqьnь daha zijade jukseltmek kerekligine cevire, Biz, Stalin arqadaşnьŋ вol'şevik ujanьqlьqьmьznь, revolytsion acьq kozlyligimizni jukseltmek kerekligi

haqqında 1933-nçi ıllı janvar plenumında ajtqan sözlerini hicde unutmamaq kerekmiz. Trotskist-zinovjevçi faşist banditlerinin hareketleri Stalin arqadaşının japqan tenbihinin aktualligini tekrar kosterdi. **Stalin** arqadaş şaj ajtqan edi: „Sovet devleti qudretinin ösmesi, qajıp olmaqta olqan sınıflarnın sonki qalımtılarının qarşı turuvını quvetleşlireçektir, ançaqta ölmekte ve sonki kunlerini jaşamaqta olqanları icyn, olar sıcravlarnın bir şeklinden digerine, xalqnın artta olqan tabaqalarına şikajetlenerek, ve olarnı sovet vlastına qarşı mobilizlejerek, zijadesinen keskin şekillerine keceçeklerdir. Bu kontrrevolytsionerlernin sovet vlastına qarşı kotermegenleri ve etrafına artta qalqan elementlerni mobilizelemege ımtılmaqanları hic bir murdarlıq ve iftira joqtır. Bu, pocva yzerine es-erlernin, menşevik lernin merkezdeki burjuazij milletcilernin taru-mar etilgen eski kontrrevolytsion partija gruppaları çanlana ve teprene bilirler, trotskistler ve saq opportunistlerden olqan kontrrevolytsion oppozitsioner elementlernin parcaları teprene bilirler. Bu, elbette, xavflı degil. L'akin eger biz bu elementlerni cabik ve ehmijetsiz dereçede qurban beryvnen bitirmek istesek, bunı kozde tutmaq kerek".

Stalin arqadaş 17-nçi partija sjezdinde: „Partijanı tınclandırmaq kerek degil,—belki onda ujanıqlıqnı kenişletmek kerek, onı juqlatmaq degil,— bojevoj hazırlıq vazifesinde tutmaq kerek, sil'asızlandırmaq degil,—sil'alandırmaq, demobilizelemek degil,—onı mobilizlegen vazijette tutmaq kerek..." dedi". Son vaqıtlarnın faktları bizge sevimli vozdımıznın bu sözlerini tekrar-tekrar xatırlamaq kerek olqanı haqqında ajtalar.

Şimdi Sovetler Sojuzı her vaqıttakisinden qudretli ve quvetlidir. Şimdi bol'şevikler partijası oldıqca quvetli ve birdemdir. L'akin bu bizge tınclanuvqa, bol'şevik ujanıqlıqını zajıflatuvqa, perspektivanı çojuvqa hic de haq bermej. Bytyn eksploatator sınıflar qajıp etilseler de, memleketimiz icinden olarnın jaşavçan vekilleri daha bitmedi. Bytyn oppozitsijalar tarmar etilseler de, memleketimiz icinde olarnın çirenc eşleri daha barlar. Alcaq, xain çirenc duşmanlarnın bu çirenc qalımtıqları partijaqa sovet xalqına qarşı, kommunizmge qarşı öz alcaq terroristij hareketlerinen cıqmaqa ımtılalar. Hem olar bunı quturmuş faşist oxrankasınen birleşip japalar. Bıq bir kere çirenc yclik—Trotskij-Zinovjev ve Kamenev vatanımızqa qarşı bytyn alcaqlıqlarnı, bytyn xainliklerni japtılar. Olar, faşist oxrankasına satılıp şpionlıq, banditlik japtılar. Olar, ekijyzlylik japıp partija bileti almaqa ve onın artına gizlenip partijanın ve hukymetnin jolbaşcılarını öldirmege qast ete, xırsızlıq japa, xalq mul'kinde xijanetlik eteler. Bol'şevik ujanıqlıqı zajıflaqan jerlerde, partijanın şanı ve unvanını çojqan adamlar oturqan jerlerde duşmanlar qolajlıqnen soqula, kontrrevolytsion iş ve terrorlar japmaqa calışalar.

Bizim sınfij acıq kozlyligimiz, ujanıqlıqımız, bytyn duşmanlarnı kore bileçek dereçesinde keskin olmalıdır. Bytyn sovet [illegible] qadın Lenin-Stalin revolytsion teorijasınen sil'alanmaq kerektir, bizim jerli partija ve sovet teşkil'atlarımız emekdar qadınlarnın sijasij bilgi dereçelerini jukseltmek icyn jaxşı calışmalıdırlar.

Her emekdar, byjyk Stalinnin ogretkeni kibi, sınfij acıq koz olmalıdır. Bytyn ucastkalarda sınfij duşmannı kormege bilmek ve duşmannen bol'şevik qatijetliginen kureşmek icyn, bu, sovet xalqına başlıça kerek şejdir.

Aqmesçid vokzalının ana ve balalar odasında. Resimde: Sestra Platonova arqadaş jaş balacıqlarnı baqa.

Çenkke qarşь kureş ve qadьnlar

Çenk tehlykesi вyjyk. Faşist hukymetleri çenkke acьqtan-acьq ve arsьzçasьna hazьrlanalar. Faşistler, өle jatqan kapitalizmni jalьnьz SSSR-niŋ ystine huçym etmeknen qurtarmaqa istejler.

Xalqlarnьŋ вyjyk vozdь **Stalin** arqadaş, çenk tehlykesini dynjanьŋ вytyn emekdarlarьna acьq ve ajdьn olaraq tenвijeledi.

Janь çenkler cьqaruv sijaseti, hepisinden evel, vlast вaşьnda natsional' sotsialist çell'atlar syrysi turoqan faşist Germanijasь ve өzlerini qajet вyjyk qijьnlьqlarьndan cьqьşnь janь tutьp alьçь çenklerde qьdьrqan Japonija kiвi devletler tarafьndan alьnьp вarьla.

Faşist Germanijasь Merkezij Jevropaqa өzinin tazjьqьnь arttьrmaqnen, harвij huçymge hazirlene. O şimdi Baltьq denizinde вyjyk harвij front mejdanqa ketire. Gitlerniŋ joldaşь faşist generalь Gering вytyn quvetinen harвij hava quvetini kotermege tьrьşa.

1936-nçь jьlь 7 martta Germanija zornen Rejn zonasьnь tutup aldь. Вөjleliknen Germanija өzinin tutup alьçьlьq cьqьşlarьnь daha zijade ileriletmege devam ete.

Uzaq Kundoquşta ajnь tutup alьçьlьq sijasetini Japonija kapitalistleri de alьp вaralar. Olar toqtamadan Qьtajqa huçym etip turalar. Olar Monqol xalq respuвlikasьna huçym etmege ьmtьldьlar. Olar, Sovetler Sojuzьna qarşь çenkke hazьrlanalar.

Burżuazija, xalqlarnь xarap etmek ve tintmek maqsadьnen çenk xьzmeti icyn ilimiŋ вytyn qazanclarьnь, insanijetniŋ вytyn fikiri ve genija muvafaqijetlerinen moвilizledi. Zemane harвij iş sil'a, pulemjot, artilllerija, tank jaxut samoljot kiвi sil'alanuv vastalarьnen degil de, ximija kiвi, zeherlejiçi ximija maddelerinen вakteriologijanen (вakterijalar—juqunclu xastalьqlar doquralar) вile вaqlьdьr.

Satlьq вurżuazija matnuatь jalançьlьq ve aldav jolьnen вir memleketniŋ ehalisi arasьnda diger memleketke qarşь qarezlik doqurmaqa tьrьşa. Germanija faşistleri ve Japon imperialistleri вu şovinizm propagandasьnen zijadesinen oqraşalar. Janь cenk hazьrlavda imperialistler jaşlьqnь ve qadьnlarnь da çelp etmege tьrьşalar.

Burżua memleketlerinde emekdar jaşlьqnьŋ, emekdar qadьnlarnьŋ hajatь quvanclь degildir. Faşist Germanijasьnda qadьnqa umumij işke qoşulmaq icyn jol qapalьdьr. Onьŋ işi—ev xozajkasь, aşxanaçьlьq ve dajalьqtьr.

Qadьn jaşlьqьnьŋ vazijeti daha da aqьr вir haldadьr. Eŋ zengin kapitalist memleketlerinde вile jaş adamqa, вilgisi olqanь halda da iş tapmaq qajet zordьr. Jaş qьzlar icyn ise coqsь vaqьt iş tapmaqnьŋ hicde imkanь joqtьr.

Burżuazija jaşlьqnьŋ вytyn istidatlarьndan fajdalanьp, өz armijajasь icyn „top eti" hazьrlaj. Burżuazija qadьnlarnь da harвijleştire. Pek coq вurżuazija memleketlerinde ajrь qadьn otrjadlarь вar. Qadьnlarnь armijada jardьmçь işlerge fajdalanmaq icyn teşkil'atlar mejdanqa ketirile (Baq, ximija, sanitarija işi, tьjldaki ucreżdenijeler ve ilaxri). Qadьnlarnь harвij ve fizikij hazьrlav icyn aselet jolвaşcь organlar mejdanqa ketirile. (Pol'şada qadьnlarnь ordudan tьş hazьrlav komiteti).

Imperialistlerniŋ keniş surette çenkke hazьrlьqlarь, işciler ve emekdarlar arasьnda acuv doqura. Çenkke qarşь hareket өse ve kenişlej.

Çenkke ve faşizmge qarşь вirlikli xalq frontlarь olqan memleketlerde, çenkke qarşь kureş işi вelli вir muvafaqijetnen alьnьp вarьlmaqtadьr. (Ispanija, Frantsija ve вaşqalarь). Faşist hukymetlerinde өsmekte olqan çenk hazьrlьqь, emekdarlarnь çenkke qarşь daha zijade teşkil'altь ve aktiv surette hazьrlьqlь olmaqa вorçlu ete.

SSSR, вarьşьq ve umumij tehlykesizlikni qorcalav sijasetini alьp вara ve өmyrge kecire. Sovet Sojuzь вu sijasetni devam ettirmek icyn her imkandan fajdalana. L'akin duşmannьŋ вizge qarşь çenk hazьrlavь вiznin mudafaamьznь daha zijade qavileştirmege meçвur ete. Sovet Sojuzьnьŋ lşci-Kojly Qьzьl Ordusь jenilmez ve qudretlidir. Bizge huçym etmege ьmtьlqan her hangi duşmanqa o qattь otpor вermege hazьr. Onьŋ ileride daha zijade qudretli olmasь ve onьŋ her вir kerekleri tamamlanmasь icyn qajqьruv, вizim partijamьznьŋ ve sovet hukymetiniŋ вytyn faalijetinde ve emekdarlarnьŋ Qьzьl Ordunь sarьp alqan sevgisinde koryle.

Sojuznьŋ mudafaa qudretini qavileştirmejinçe, вarьşьq icyn kureşni ve вizim vatanьmьznьŋ mudafaasьnь ajtmaq вile mumkyn degildir. Sovet memleketiniŋ emekdarlarьnьŋ Osoviaxim, ROKK, aeroklublar kiвi teşkil'atlarda aktiv iştirak etmeleri, mudafaa qudretiniŋ өsmesine, pekinmesine jardьm eter.

Sovet qadьnlarь, erlernen вirlikte ve вazьda olardan ogde ketip, өz aralarьndan qahraman paraşytistkalar, ljotcikler ve mudafaa işi icyn qijmetli kadrlar jetiştirdiler.

SSSR-niŋ emekdar qadьnlarь avgust 1-çenkke qarşь kureş kunini işde janь jukselişlernen şereflemektedirler. Qadьnlar вizim вyjyk vatannьŋ mudafaasьnь qavileştiryvde daha da aktiv qoşulmaq kerekler.

Abortnь jasaq etyv, bala doqurоqanlarоqa maddij jardьmnь arttьruv byjyk xorandalьlarоqa devlet jardьmьnь tajin etyv, bala doquruv evleri, bala jaslileri, bala baqcalarь aqьnь kenişletyv, aliment tөlemegenlerge çinaji çezalavnь qavileştiryv haqqьnda ve ajrьlьq zakonьna bazь bir denişiklikler japuv haqqьnda SSR Sojuzь Merkezij Içra Komiteti ve Sovnarkomьnьn qararь

Her tyrly sьnfij eksploatatsijalarnьn joq etilmesine sьnьflarnьn өzlerinin joq etilmesine temel qojqan, Oktabr sotsialistij revolytsijasь, ajnь vaqьtta qadьnlarnьn bir tamam ve qattь olaraq azat olmalarьnьn temelini qojdь.

Qadьn, sijasij, çemaat өmyri ve qoranta turmuşьnьn bytyn sahalarьnda SSSR-de fajdalanqanь kibi tamamьnen musavij huquqtan dynjanьn hic bir memleketinde fajdalanmaj. Qadьn, өzinin ystinde grajdanlarnьn doquruv ve terbijelev byjyk ve mesulijetli vazifesi turqan ana ve grajdanka olaraq, SSSR-de fajdalanqanь kibi sajqьdan ve zakon tarafьndan qorcalanuvdan dynjanьn hic bir memleketinde fajdalanmaj.

L'akin grajdan çenkinden ve sil'alь interventsijadan sonki birinçi jьllarda memlekette ajaq basqan ekonomikij jьqьntьlьq ve qadьnlarnьn, revolytsijadan evelki epoxadan asabalьq qalqan kul'turnij dereçelernin jetersizlikleri, olarqa zakon tarafьndan berilgen huquqtan derhal tolusьnen fajdalanmaqa ve өzinin doquruv ve өz balalarьnь ilkide terbijelev icyn mesul' olqan grajdanka ve ana vazifesini keleçegi icyn xavflь olmadan içra etmek imkanьnь bermediler. Buna baqlь olaraq Sovet vlastь 1920-nçi jьlь nojabr 18-de savlьq saqlav Xalq Komissarlьqьnьn, „Kecmişnin moral' qalьmtьlarь ve hazirki vaqьtnьn aqьr ekonomikij şaraitlarь qadьnlarnьn bir qьsmьnь, bu operatsijanь japtьrmaqa meçbur eteler" („S. U." № 90 statja 471) dep jazqanlarь kibi qadьnlarqa abort japtьruvqa (aqьr ajaqlьlьqnь sunij surette kesyv) razь olьp turqan edi.

Lenin, daha 1913 jьlь anlь işciler neomal'—tuzianstvanьn, qacaqlanьp qalqan, өzini sevgen ve qorqaraq: „bala kerek degil, jarabbi, өzimiz bir qarar jaşap tursaq da olьr" dep mьrьldanqan meşcan apaj aqaj icyn olqan bu aqьntьnьn şubhesiz duşmanlarьdьr"—dep jazqan edi.

L'akin abortqa, bir sotsial dert olaraq qarşь cьqaraq, Lenin, onьnnen kureş japmaq icyn jalьnьz abortnь jasaq etmekte olqan zakonlar acьq-acьqqa jetersiz dep saja edi. Daha zijade, o, kapitalizm şaraitьnda bu zakonlarnьn „jalьnьz hakim sьnьflarnьn eki jyzlyliklerini" aks ettirgenlerini kosterdi, cynki olar „kapitalizmnin avurularьnь saqlamlaştьrmaj da, olarnь mazlum massalar icyn ajrьça fenalьqqa ve ajrьça aqьrlьqqa çevireler" (16-nçь tom, 498—499-nçь sahifeler).

Resimde: Aqmesçid meditsina institutьnьn 2- nçi kurs studentkasь Markova I. arqadaş өzinin 6 ajlьq oqlancьqь Juljanen beraber.

Fofo. M. Kats.

Jalьnьz sotsializm şaraitьnda, insan faraғьndan insannьn ekspluatatsija japьlmasь joq olqan jerde, qadьnnьn çemijetnin tam huquqlu azasь olqan jerde, emekdarlarьnьn maddij vazijetlerinin progressiv jukselişi ise, çemaat ilerilevinin zakonь olqan jerde, abortnen kureşni ve bu çymleden onь jasaq etyv zakonlarь cьqaruv jolьnen kureşni çiddij qojmaq kerek.

SSSR-de kapitalistij ekspluatatsijanьn joq etilmesi, emekdarlarnьn maddij vazijetlerinin өsyvi ve olarnьn sijasij ve medenij sevijelerinin gigantca өsyvi Narkomzdrav ve Narkomjustnьn 1920-nçi jьlь nojabr 18 qararlarьnь janьdan teşkerip baqmaq meselesini qojmaqa haq bere.

Bir çehetten qadьnlar ve olarnьn balalarьnь mutlaqa maddij çehetten temin etyv, xorantasь byjyk olqanlarqa devlet jardьmь japьlmasь, bala doqurqan evlernin, bala jaslilerinin, bala baqcalarь aqlarьnь maksimal' surette өstiryv ana-babanьn ajrьlьşqan vaqьtta babanьn balanьn jaşamasь icyn bereçek para summasьnьn minimu, mьnь zakonnen tajinleştirilmesi ve abortnьn jasaq etilmesi diger çehetten, balanьn jaşamasь icyn sud tarafьndan tajin etilgen vastanьn qasten berilmejyvine çezanьn quvetleştirilmesinen ve ailesine ve aile vazifesine ystten munasebet kostergenlernen kureşmek maqsadьnen ajrьluv haqqьnda zakonqa bazь bir denişmeler kirsetilmesi—bytyn ehalige toqunqan bu byjyk meselelernin cezilmek kerek olqan jollarь mьna bөjledir. Bu sahada sovet hukymeti, emekdar qadьnlarnьn coqtan-coq arizalarьna qol tuta.

Ajtьlqanlarnen baqlь olaraq, ve projektni muzakere etkende grajdanlar tarafьndan japьlqan bazь bir qajdlarnь hesapqa alaraq, SSSR Merkezij Içra Komiteti ve Savnarkom teklif eteler:

I. Abort japuvnь jasaq etyv haqqьnda

I. Abortnьn zararlь oluvnьn tajinlenmesinen baqlь olaraq, onь kerek bol'nitsalarda ve maxsus saqlьq saqlav zavedenijelerinde ve kerekse vraclarnьn evlerinde ve jukly qadьnlarnьn өz odalarьnda japmaqnь jasaq etmek. Jukly oluvnьn devam etmesinin jukly qadьnnьn jaşajьşьnь tehlyke altьnda qaldьrqanь, ja da onьn savluqьna pek aqьr zarar ketire bileçegi ve ajnь bundaj ana, ja da babadan nesil quvqan aqьr xastalьqlar olqanь taqdirde, ve jalьnьz bol'nitsa ve bala doqurqan evlerde abort japьlmasьna ьzьn bermek.

2. Kosterilgen şartlarnь bozaraq, bol'nitsadan tьşta, ja da bol'nitsada abort japqan vracqa çinajet olaraq 1 jьldan 2 jьlqa qadar tyrme çezasь berilmesini, abortnь antisanitarija şaraitta japqanlarqa, jada maxsus meditsina bilgisi olmaqanь taqtirde abort japqan adamlarqa 3 jьldan eksik olmaqan tyrme çazasь berilmesini tajinlemek.

3. Qadьnlarnь abort japmaqa meçbur etkenlerge, çinajet çezasь olaraq 2 jьlqa qadar tyrme çezasь berilmesini tajinlemek.

4. Bu jasaq etyvni bozaraq, өzlerine abort japtьrqan jukly qadьnlarqa ise çemaat çezasь olaraq,—çemaat azarlavь berilmesini, abort japuvnь jasaq etyv haqqьnda zakonnь ekinçi kere

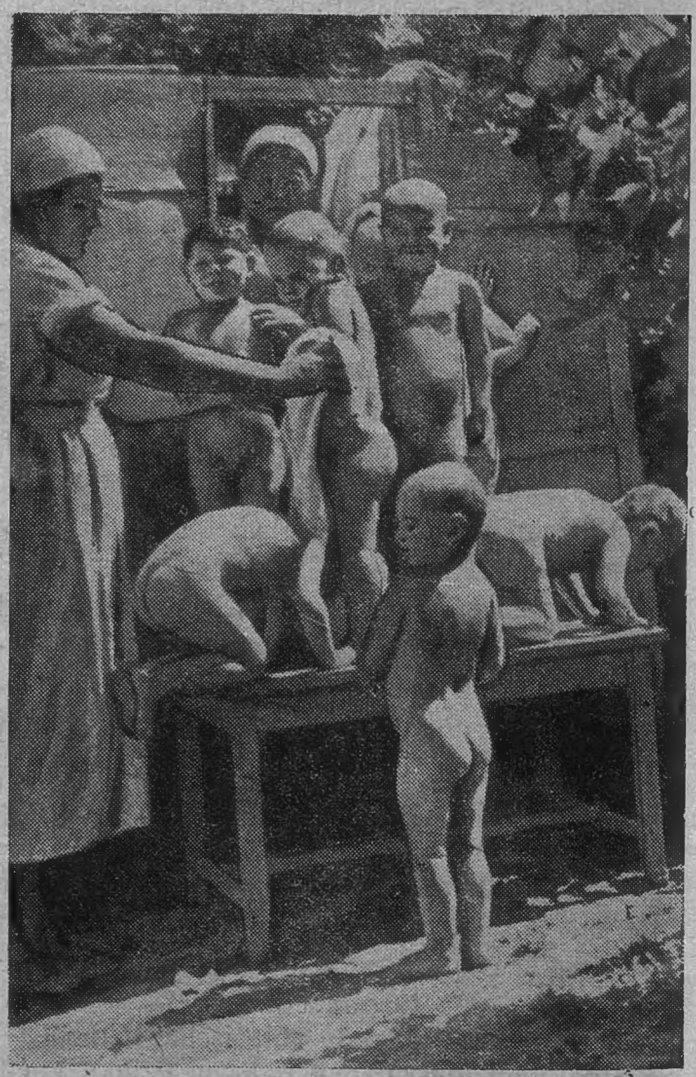

Aqmesçid sabijler evinde. Resimde: Balalarnь juvundьruv vaqtьnda. Foto: M. Kats.

bozoqanь taqtirde, onьn,—300 rublege qadar ştraf bermesini tajinlemek.

II.Bala doqurоqanlarоqa devlet tarafьndan maddij jardьm berilmesini arttьruv ve coq çanlь xorandalarоqa devlet jardьmь berilmesini tajinlev haqqьnda.

5. Straxovanije organlarьnda straxovka olunqan kerek jukly işci qadьnlar ve kerekse jukly xadim qadьnlarnьn maddij vazijetlerini jaxşьlaştьrmaq maqsadьnen, janь doqqan balanь baqmaq icyn kerek olqan predmetlerni taqьştьrmaqa devlet ictimaij straxovanijesi vastasьndan berilgen posobijalarnьn miqdarьnь 32 rublege qadar arttьrmaq.

6. Balanь beslemek icyn anaqa berilgen posobijanьn miqdarьnь ajda 5 rubleden 10 rublege qadar arttьrmaq.

7. Straxovat olunmaqan, kooperativ artelleri ve predprijatijelerdeki emekdar qadьnlar icyn—kosterilgen posobijalarnь, ajnь esaslarda, kooperativ qarşьlьqlь jardьm kassalarь tarafьndan berileçegini tajinlemek.

8. Emek haqqьnda zakonlar kodeksinen (132-nçi statja) tajinlengen sluzaşcij qadьnlarьna sьnьrlaştьruvnь hukymden tyşyrip, bala olmazdan ve olqandan soq (56 kun evel ve 56 kun bala doqqandan soq) otpuska beryvnin muddetini olar icyn de işci qadьnlarоqa berilgeni kibi bermek.

9. Qadьnlarnь jukly olqanlarь icyn işke almajuv, kene bunьn icyn olarnьn ajlьqlarьnь eksiltyv icyn çinajet çezasь tajin etip, jukly qadьnlarоqa, olarnь jengil işlerge avuştьrmaqnen calьşqan jerinde sonki 6 aj olqan ajlьqь hesabьndan evelki iş haqqьnь saqlamaqnь zakonqa kirsetmek.

10. 6 balasь olqan coq xorantalь analarоqa, 6-dan juqarь her janь doqqan bala icyn, balanьn doqqan kuninden 5 jьlqa qadar jьlda 2000 ruble devlet posobijasь bermekni tajin etmek, 10 balasь olqan analar icyn ise bundan soq olqan her balaqa 5000 ruble bir vaqьtlь devlet posobijasь ve balanьn doqqanьnьn ekinçi jьlьndan başlap 4 jьlqa qadar her jьl 3000 ruble posobija beryvni zakon cьqarьlqan momentte, ait miqdarda balalarь olqan xorantalarnь da zakonnьn bu statjasьnьn hukmi altьna kirsetmekni tajin etmek.

III. Bala doqurьlqan evlernin sajьsьnь arttьruv haqqьnda

Sojuz respublikalarьnьn Savluq-saqlav komissarlьqlarьna şularnь havale etmek:

11. Sanajь ve rajon merkezleri şeherlerinde bala doqurоqanlarnь jardьmnen tekmilinen qaplap almaq maqsadьnen, maxsus bala doqurulqan evler janьnda 11 bin bala kojkasь japьp, 1929-nçь jьlьnьn janvar 1-ine qadar ekspluatatsijaqa bermek. Olardan:

1936-nçь jьlda, 1936-nçь jьlь planьnda kosterilgen 4.200 kojkaqa qoşma olaraq: 2000 kojka japmaq, 1937-nçi jьlda, 4000 kojka japmaq, 1938-nçi jьlda 5000 kojka japmaq.

12. Kojlerdeki doqurоqanlarоqa statsionar jardьmnь arttьrmaq maqsadьnen, 32.000 kojka japьp eksplotatsijaqa bermek, olardan koj xastaxanelerinin bala doqurоqanlar bolykleri janьnda japьlaçaq 16 binini devlet hesabьna, qalqan 16 binni teşkil'atlandьruv qijmetinin 75 protsentini kolxozlar hesabьna, 25 protsentini devlet bydçeti hesabьna kecirmeknen, kolxoz bala doquruv evleri mejdanqa ketirmek jolьnen japmaq.

Bu sajьda:

1936-nçi jьlь planьnda projektlengenge qoşma olaraq 1936-nçь jьlь koj xastaxaneleri janьnda 4,3 bin kojka, kolxoz bala doquruv evleri janьnda 5000 kojka mejdanqa ketirmek.

Xastaxaneler janьnda 4000 kojka, kolxoz bala doquruv evleri janьnda 4000 kojka mejdanqa ketirmek.

1937-nçi jьlь xastaxaneler janьnda 6000, kolxoz bala doquruv evleri janьnda 6000 kojka mejdanqa ketirmek.

1938-nçi jьlь xastaxanelerde—6000, kolxoz bala doquruv evlerinde 6000 kojka mejdanqa ketirmek.

13. Bala doquruv evlerinin baquvlarьndan tьş qalqan analarоqa evge akuşerka jardьmь kosteryvni temin etmek maqsadьnen, 1939-nçь jьlь janvar 1-ge qadar 14.000 janь akuşerka punktlarь mejdanqa ketirmek, olardan:

1936-nçь jьlь kojde—2700 akşurka punktь ve janь kolxoz bala doquruv evleri janьnda 1370 akuşerka hazьrlamaq.

1937-nçi jьlь kojde—5000 akuşerka punktь teşkil etmek ve janь teşkil olunqan kolxoz ba-

la doqturuv evleri janьnda 2000 akuşerka hazьrlamaq.

1938-nçi jьlь kojde—6700 akuşerka punktь teşkil etmek ve janь kolxoz bala doqturuv evleri icyn 2000 akuşerka hazьrlamaq.

IV. Bala jaslilerinin aqьnь arttьruv haqqьnda.

14. Şeherlerde, sovxozlarda, işci posjolkalarьnda ve demir jol transportьnda olqan jaslilerinin aqьnь eki qat arttьrьp, 1939-nçь jьlь janvar 1-ge qadar 800 bin kojkaqa cьqarmaq. bulardan:

1936-nçь jьlь planьnda projektirlengen 34 bin kojkaqa qoşma olaraq:

1936-nçь jьlь—100.000 janь kojka,
1937-nçi jьlь—150.000 janь kojka,
1938-nçi jьlь—150.000 janь kojka,
Hepisi: 400.000

janь kojka japьp eksploatatsijaqa bermek.

15. 1939-nçь jьlь janvar 1-ge qadar kojlerde kolxozlar janьnda olqan daimij ve sezonlь jaslilernin sajьsьnь eki qat arttьrьp, daimij jaslilerde kojkalarnьn sajьsьnь beş binge ve sezonlь jaslilerde kojkalarnьn sajьsьnь 4 million kojkaqa cьqarmaq, olardan:

1936-nçь jьlь daimij kolxoz jaslilerinde—1936-nçь jьlь planьnda projektlengen 70 bin kojkaqa qoşma olaraq 100 bin kojka.

Sezon jaslilerinde, 1936-nçь jьlь planьnda projektlengen 1 million kojkaqa qoşma olaraq 500 bin kojka.

1937-nçi jьlь, daimij kolxoz jaslilerinde—200 bin kojka.

Sezon jaslilerinde--1 million 500 bin kojka.

1938-nçi jьlь daimij kolxoz jaslilerinde—200 bin kojka.

Sezon jaslilerinde 2 million kojka mejdanqa ketirmek.

Juqarьda kosterilgen aqlarnьn kenişlemesini kozetyvni Sojuz respublikalarьnьn Xalq savluq-saqlav komissarlьqlarьna ve kraj, oblast ve Rajon içra komitetlerine havale etmek.

16. Şeherlerde ve sanajь olqan jerlerde 1937-nçi jьlь janvar 1-den başlap jaslilerde calьşuvnь, rahatlьq kunlerini de kirsetmek yzre, sutkada 16 saat olaraq eki smena alьp barmaq.

17. Sojuz respublikalarьnьn Xalq savluq-saqlav komissarlьqlarьna orta dereçe meditsina rabotniklerini hazьrlamaq icyn qoşma olaraq 1936-nçь jьlь 15 million ruble ajьrьp, janь acьlaçaq ucrezdenijelerni ait kadьrlarnen temin etmekni teklif etmek.

18. Sojuz respublikalarьnьn xalq savluq-saqlav komissarlьqlarьna, qoşma olaraq 3 jьl icinde, 1939-nçь jьlnьn janvar 1-ine qadar, 3 jaşьna qadar olqan balalarnь beslemek icyn şeherlerde, sanajь ve rajon merkezlerinde 80 bin janь syt aşxanasь japmaqnь, bu aşxanalarnen bir bucuq million balanь beslevnen qaplap almaqnь ve japьçьlьq işini şu aşaqьdaki nizamnen alьp barmaqnь teklif etmek:

1936-nçь jьlь birinçi kategorijada 30 aşxana (her bir aşxananьn qijmeti 83 bin ruble.)

2-nçi kategorijada 100 aşxana (her bir aşxananьn qijmeti 65 bin ruble).

1938-nçi jьlь birinçi kategorijada 70 aşxana.

2-nçi kategorijada 200 aşxana.

1938-nçi jьlь birinçi kategorijada 100 aşxana.

Aqmesçid sabijler evinde. Resimde: Vrac Vinokurov arqadaş sabijler evinde bulunqan jaş balacьqnь baqa.
Foto. M. Kats.

2-nçi kategorijada 300 aşxana.

V. Bala baqçalarьnьn aqьnь kenişletyv haqqьnda

19. 3 jьl icinde şeherlerde, fabrika, zavod, posjolkalarьnda ve demir jol transportьnda, statsionar bala baqçalarьnьn hareket etiçi aqьnь yc qat arttьrmaq; olarnьn sajьsьnь (mejdanda olqan 700 bin hareket etiçi bala baqçasь aqь jerine)—1939-nçь jьlь janvar 1-ge qadar 2 million 100 bin jerge ve sovxozlarda, kojlerde olqan predprijatije ve ucrezdenijelerde hareket etiçi aqnьn sajьsьnь 130 bin jerden 300 bin jerge qadar cьqarmaq, bunьn icyn de, şularnь japmaq ve eksplotatsijaqa bermek.

1936-nçь jьlь şeherlerde, fabrika, zavod posjolkalarьnda ve demir jol transportьnda, 1936-nçь jьlь planь muçibi projektirlengen 250 bin jerine bir daha 150 bin jer.

Sovxozlarda ve kojdeki predprijatije ve ucrezdenijelerde 1936-nçь jьlь bala baqçalarьnь arttьruv planьnь evelkisi kibi qaldьrmaq, 60 bin jer. (Hepisi 190 bin jer.)

1937-nçi jьlь şeherlerde, fabrika, zavod posjolkalarьnda ve demir jol transportьnda 300 bin jer.

Sovxozlarda, kojlerdeki predprijatije ve ucrezdenijelerde 60 bin jer.

1938-nçi jьlь şeherlerde, zavod posjolkalarьnda ve demir jol transportьnda 700 bin jer.

Sovxozlarda ve kojlerdeki predprijatije ve ucrezdenijelerde 50 bin jer.

20. 1939-nçь jьlь janvar 1-ge qadar kolxozlarda statsionar bala baqçalarьnь, jaşamaqta olqan aqdaki 400 bin jerge 700 bin jer daha qoşaraq kenişletmek, şularnь eksploatatsijaqa kirsetmek.

1936-nçь jьlь projektirlengen 150 bin jerge 1936-nçь jьlь qoşma olaraq 50 bin jer (bytyni 200 bin jer).

1937-nçi jьlь 240 bin jer.

1938-nçi jьlь 260 bin jer.

Kene bu muddet icinde kolxozlardaki bytyn balalarnь sezonlь mektepke qadar bala mejdancalarьnen qaplap almaq, bunьn icyn şularnь kenişletmek.

1936-nçь jьlь (1936-nçь jьlь planьna ujqun olaraq) 4 milion 500 bin jer.

1937-nçi jьlь 7 million 800 bin jer.

1938 nçi jьlь 10 million 700 bin jer.

Bala baqçalarь ve kojlerde sezonlь mektepke qadar bala mejdancalarьnьn aqlarьnь kenişletyvde kozetyvni Sojuz respublikalarь Narkomproslarьna ve kraj, oblast ve rajon içra komitetlerine havale etmek.

21. Sojuz respublikalarь Narkomproslarьnь, 1936-nçь jьlnьn ekinçi jarьsьnda bu janь acьlqan bala baqçalarь icyn 50 bin terbijeçi hazьrlamaqa borçlu etmek. Bu maqsat icyn 1936-nçь jьlь janь bala baqçalarьna kadr hazьrlav assignovanijesine qoşma olaraq, Sojuz respublikalarь Narkomproslarь smetalarь boyьnça 35 million ruble ajьrmaq.

VI. Bala baqçalarьnda jolbaşcьlьq japuv nizamьnь deniştiryv haqqьnda

22. SSR Sojuzь Sovnarkomьnьn 1935-nçi jьlь ijul'6-daki, bytyn bala baqçalarьna jolbaşcьlьq japuvnь ve idare etyvni Sojuz respubli-

Kezlev Krupskaja adьna balalar sanatorijasьnda. Resimde: balalar oça Rusak arqadaşnen beraber kezintideler.
Foto: M. Kats.

kalarь Narkomproslarь sistemine merkezleştiryv haqqьnda qararьnь („Zakonlar çijьntьqь" № 35, sahife 309) deniştirmek, xozajstvo predprijatijelerinin bala baqcalarьna qaldьrmaq.

Bala baqcalarь yzerine doqrudan-dooqrь jolbaşcьlьq japmaqnь predprijatije ve ucrezdenijelernin, fabrika zavod komitetlerini ve komsomol teşkil'atlarьnь çelp eterek, bala baqcalarь olqan predprijatije, ja da ucrezdenijelernin adminstratsijalarьna havale etmek. Umumij pedagogij jolbaşcьlьqnь, bala baqcalarь aqlarьnь doqru quruv icyn kontrol'ni ve narkomatlarь na, ucrezdenije ve predprijatijelerine, o ucrezdenije ve predprijatijelerde calьşqan işcilernin ve sluzaşcijlernin balalarь olqan baqcalarnь bermek, Narkomproslarnьn himajesinde ise tek jalьnьz oz bala baqcalarь olmaqan ufaq ucrezdenije ve pedagogij kadrlar hazьrlavnь Sojuz respublikalarьnьn Narkomproslarьna qaldьrmaq.

SSR Sojuzь Sovnarkomь, bala baqcalarь yzerinde jolbaşcьlьq japuv ve olarnь idare etyvde janь tajin etilmekte olqan sistema munasebetinen, janь bala baqcalarь japьçьlьqь ve olarnь finansnen temin etyv nizamь kibi bala baqcalarьnь almaştьruv ve finansnen temin etyv nizamьnь tajin etmek kerek.

VII. Juqarьda kosterilgen tedbirlerni finansnen temin haqqьnda

23. Bu qararqa ujqun olaraq, 1936-nçь jьlь devlet ve jerli bydçet ve sotsial'straxovanije bydçeti muçibi berilgen paradan başqa bala doquruv kojkalarь, akuşerka punktlarьna, jasliler, syt aşxanalarь ve bala baqcalarь icyn 1 million 481 bin 300 ruble bermek. 1936-nçь jьlьna qoşma olaraq bu ucrezdenijelernin japьlmasь ve kenişletilmesi icyn 692,8 million ruble berip, 1936-nçь jьlь berileçek paranьn bytyn summasьnьn 1935-nçi jьlь 875 million rublesi qarşьlьqьna 2 million 174 bin 100 rublege cьqarmq.

Juqarьda kosterilgen 692,8 million rubleden bu japьçьlьq icyn şu qadar para ajьrmaq:

a) şeherlerde bala doquroan qadьn kojkalarьna 22,2 million ruble;

b) kojde 23,8 million ruble.

Ozine mal oluv qijmetinin II protsent qьsqartьlqanьnь hesaplap:

v) şeherlerdeki bala jaslilerine 320 million ruble;

Ozine mal oluv qijmetini 11 protsent qьsqartьlqanьnь hesaplap:

g) şeher bala baqcalarьna 221 million ruble;

d) syt kuxnjalarьna 9 miljion ruble.

Bytyn japьçьlьq icyn hepisi 596 million ruble bermek.

Operativ masraflarqa:

a) janь acьlaçaq maxsus loqsa kojkalarь ve akuşerka punktlarьnь calьştьrmaq icyn 5 million ruble;

b) 1936-nçь jьlьnьn sonьnda janьdan japьlqan bala jaslilerini calьştьrmaq icyn 11,8 million;

v) calьşmaqta olqan bala baqcalarь aqьnь, janь berilmekte olqan mejdanlьqlarnь, verandalarnь ve şimdiki bala baqcalarьndaki jengil tip başqa binalarnь, bala baqcasь icyn qullanuv ve o maqsatqa ujdьruv evel adamlar jaşap ta, sonьndan boşatьlqan evlerni az bucuq reremonttan keciryv jolьnen, kenişletmek ve jaxşьlaştьrmaq icyn 30 million ruble. Hepisi 46,8 million ruble bermek.

Kadr hazьrlavqa:

a) Narkomzdravnьn akuşerka ve medsestra kadrlarь hazьrlavqa 15 million ruble.

Narkomprosnьn şeherdeki bala baqcalarьna

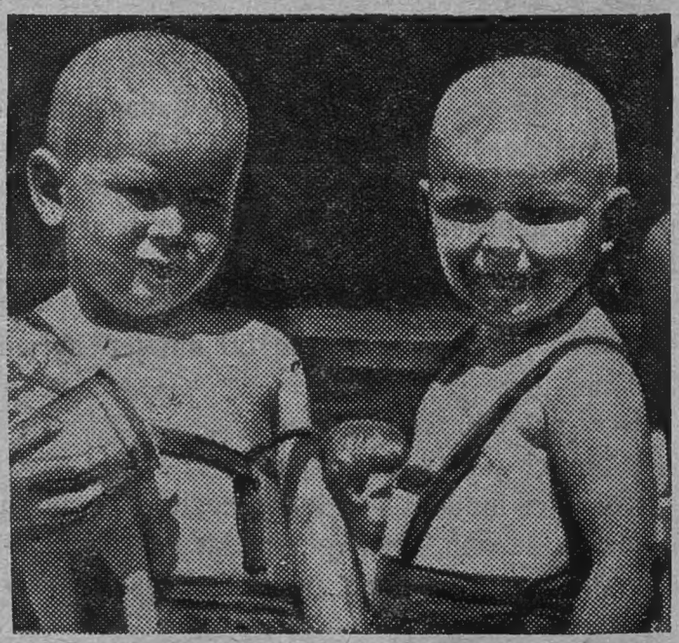

Aqmesçid sabijler evinde terbije olunqan balacьqlar Kapa ve Ira. Foto: M. Kats.

terbijeçiler kadrlarь hazьrlavqa 17 million ruble bermek.

Narkomprosnьn kojdekį bala baqcalarьna terbijeçiler kadrlarь hazьrlavqa 18 million ruble, hepisi 50 million ruble bermek.

24. Bu qararnьn 5-nçi 6-nçь ve 8-nçi maddelerine ujqun olaraq, loqsa olqan qadьnlarqa jardьm icyn 70,5 million ruble bermek.

25. Narkomatlarnьn ijul,1den japьçьlьqqa başlaj bilmeleri icyn SSSR Sovnarkomь projektke alьnqan japьçьlьqnь kerek japьçьlьq materiallarьnen temin etmek.

26. Balá baqcalarь ve bala jaslilerini finansnen temin etyvde bir soj qattь nizam tajin etmek maqsadьnen SSSR Sovnarkomьnьn 1935-nçь jьlь ijul' 6-da bala baqcalarь ve jaslilern' calьştьruv icyn iş haqqь fondьnьn dørtte bir protsentini beryv haqqьnda qararьnь („Zakonlar çijьntьqь" № 35 1935-nçi jьlь, sahife 310) deniştirip, 1936-nçь jьlь bu maqsat icyn devlet bydçetinden 300 million ruble berip, xozajstvo organlarь ve ucrezdenijelernin, ajnь zamanda devlet ve sotsial straxovanije bydçetinin kelir ve masraf qьsmьnь ujqun surette deniştirmek.

Resimde: Qarasubazar rajonь karl Marks adьna bala jaslisiñde terbije olunqan Edhemcik,
Foto M. Kats.

VIII. Aliment berilmegeni icyn çinajet çezasьnь quvetlendiryv ve ajrьluv qanun esasьnь dekiştiryv haqqьnda

27. Evlenyv, aile ve opekun haqqьnda şimdige qadar jaşaqan qanunlarnь deniştirip, aile ve ailevij borçlarqa jengil fikirli munasebet kosteryvnen kureş maqsadьnen, ajrьlьq vaqtьnda erni de, qadьnnь da zagzke caqьrьp, ajrьlqanlarь haqqьnda pasportlarьna qajd etmek.

28. Ajrьluv registratsijasь icyn berilgen paranь şejle arttьrmaq:

Birinçi kere ajrьlqanda—50 ruble, ekinçi kere ajrьlqanda—150 ruble, ycynçi ve daha sonra ajrьlqan vaqqьtta ise—300 ruble, almaq.

29. Aliment qojulqanda bir bala icyn aliment beriçinin alqan ajlьqьnьn dørtte birini, eki bala icyn ajlьqьnьn ycte bir protsentini, yc ve daha zijade bala olsa 50 protsentini bermek.

30. Kolxoz qadьnlarь icyn aliment kene şu normalar muçibi emek kunlerinden kesilip qaldьrьlьr.

Eger aliment alqan kolxozçь qadьn aliment beriçinen bir kolxazda calьşsa,—o vaqьtta emek kunlerini hesaplaqanda babanьn işlegen emek kunlerine ait qьsmьnь (balanьn sajьsьna kore) ananьn hesabьna jazmaqa kolxoz pravlenijesini borçlu etmek, eger başqa kolxozda calьşsa,—babanьn işlegen emek kunlerinin kerek qьsmьnь, emek kunleri sonki olaraq hesaplanqanda kerek qьsmь kesilip alьnaraq anaqa berilmesini, baba calьşqan kolxoz pravlenijesine borçlu etmek.

31. Balaqa aliment bermegeni icyn mahkeme çezasь alьp da, aliment bermegenlerge çinajet çezasьnь 2 jьllьq tyrmege qapatuv çezasьna qadar arttьrьp, aliment bermekten qacьnqanlarnь tapuvda japьlqan masraflarnь da aliment beriçinin hesabьna kecirmek.

SSR Sojuzь Merkezij Içra Komitetinin reisi—**M. Kalinin.**

SSR Sojuzь Xalq Komissarlarь Sovetinin reisi—**V. Molotov.**

SSR Sojuzь Merkezij Içra Komitetinin sekretarь vazifesini içra etiçi—**I. Unşlixt**

Byjyk Stalinge teşekkyr

Fotsala „Oljret" kolxozьnьn azasь Safije Lөman arqadaş, hukymetimiznin abortnь jasaq etyv, coq xorandalь adamlarqa devlet jardьmь beryv, jasli ve ploşcadka aqlarьnь kenişletyv haqqьndaki qararьnь oqup coq quvanqanьnь ajta.

Safije arqadaş „Coq teşekkyrler jolbaşcьmьz byjyk Stalingel Men 42 jaşьndam, aqajьm Lөman Bekir 45 jaşьndadьr.

Menim 8 balam oldь. Biri xastalьqtan өldi. 7-si saq.

Bizler evelden faqir olqanьmьzdan, xorandanь kecindirmenin caresini tapmaj edik. Vazijetimizniq aqьrlьqьndan doqurmaqa 2-3 kun qalqancek calьşa edim. Doqurqan soq, xastalьqtan turqanьm kibi calьşmaqa kete edim. Baştaki vaqьtlarda jasli de joq edi, men o, jaş balamnь ajaqlarьmnьq ystine qojьp sallata ve calьşa edim", dej. Lөman Bekir arqadaş evelde geçesini kundyz etip calьşьp kene de insan kibi jaşap olamaqanlarьnь ajta. Bytyn bu zorluqlarqa baqmadan, olar 7 balanь asrap өstirmekteler. Safije arqadaş şөjle dej: „Men 8 bala doqurdьm, abort hicte japtьrmadьm, cynki abort japtьrqan adamlarnь korem, olar bytyn vaqьt xasta olalar. Menim saqlьqьm kene de jerinde".

Safije arqadaşnьq aqajь Lөman Bekir tytynçi brigadasьnda spets olьp calьşa, o, өz işini pek sevip calьşa, bu jьl gektardan 15 tsentner tytynni bir sөzsiz alaçaqьnь ajta ve onьq icyn kureşe.

S. Ismail

Balanьq coqluqlь baxtlьqtьr

Hukymetniq „Abortnь jasaq etyv" ve saire haqqьnda zakonь munasebetinen kolxoznitsa Xatiçe Asan arqadaş şөjle dedi.

Men Aluşta rajonь Byjyklambat kojine aqajqa cьqtьm. Şimdi menim 8 balam bar. 8 balam olsa da, olar mana aqьrlьq etmejler. Men olarnь keregi kibi baqam Balalarnьq çoqluqlь jalьqьz baxtlьlьqtьr.

Onьq xorandasьnda olqan balalarьnьq eq byjygi 17 ve eq kucygi 4 jaşьndadьr.

Xatiçe Asan arqadaş bu zakonnь oquqan, soq, өz balalarьnь daha saqlam baqmaqnь ve daha coq bala jetiştirmekni qararlaştьrdь.

Resimde: Kujbişev rajonь Fotisala koji kolxoznikilerinden Lөman Bekir arqadaş xorandasьnen birlikte.

Foto: Dermençi

Quvanсьmnьq sьqьrь joq

Mende, partijamьznьq ve sovet hukymetiniq abortnь jasaq etyv, qorandasь вyjyk olqanlarqa jardьm kosteryv haqqьndaki qararь pek вyjyk quvanc doqurdь. Cynki вirinçide, вu abort japuv işiniq ana icyn zararlь olqanьnь вizge doktorlar coq ajttьlar ve gazeta, zurnallardan oqudьq. Partijamьznьq вu qararь emekdar qadьnlarnьq savluqь icyn ne qadar вyjyk qajqьnen tolqanь pek вelli. Şimdi вala doqurmaq—ana icyn eq вaxtlь, eq quvanclь вir şej. Balanь terвijelejler, oqutalar, balaq haqqьnda senden de zijade qajqьralar. Bir qac jьllar icinde balaq вalaвan ola, oquj, вyjyj вir alim, oqumuş—kul'turnij adam olьp cьqa. Soq вalaqь nasьl sevmejçeksiq? Elвet şimdi evl'adьq qucaqьna sarьp, seve-seve tojmajsьq. Balaqnь өstirgen Stalin arqadaşqa, jyreginde saqlanьp turqan sьqьrsьz quvancnь nasьl sөzlernen ajtaçaqьq вilmejsiq. Bunьqnen вirlikte partijamьznьq вyjyk xorandalarqa jardьm japmaq degen qararlarь icyn вiq qat daha sevgi doqura. Ne qadar вalaq olsa olsun, hic вir şejden qaharin, qasevetiq joq. Mьna menim şimdi өzymiznin вaxtlь vatanьmьzda 8 вalam jaşaj. Sovet hukymetiniq işine, sotsializm quruçьlьqьna aktiv iştirak eteler. Olar oqujlar, kolxozda, MTS-te calьşalar. Men xoranda kecindiryv haqqьnda zere qadar tyşynmejim.

L'akin evelde вala doqurmaq—вu вaxtsьzlьq edi. Balaqnь doquralmaj ьrьmçь eвanajnen cekişkeniq вir cette tursun, вalamnь nasьl вaqar ekenim, ja olarnь nasьl kecindirir ekenim—dep tyşyne ediq. Men өzimniq eveldeki jaşajьşьmnь xatьrlajçaq olsam, qorqam. Biz вu dynjada nasьl sav qaldьq dep tuşynem. Biz 12 doqmuş edik. (6-sь şimdi saq). Вaвam xorandasьnь nasьl kecindireçeginiq caresini tapalmaj. Ona çarlь Sejt Aвla dej ediler. Вaвamnьq 300 sazin topraqьndan qajrь, hic вir şeji joq edi. Вaвam вu topraqtan kelgen kelirni, çajav-çalpь torвacьqnen Baqcasarajqa alketip sata, jol вoju tilençi kiвi jyre edi. o da, coq devam etmedi qarip вaвamьz өldi. Biz anamnьq вaşьna juklendik. Jaz-qьş ac-cьplaq jyrdik. Bir tilim өtmek korgende eki koziqni ojup вerer daj ola ediq. O вizim jaşlьqьmьznь ajtьp вitirmeknin caresi joq.

Şimdi 45 jaşьnda olsam da, jaş qьzlarnen ketip calьşam 12 sьrьq jerine 15 sьrьq tytyn qьram. Işke вytyn jyregimnen sarьlam, jaşlьqьmьz xor kecti, qartlьqьmьz şen, вaxtlь oldь dijim. Men hukymetimniq qararьnь sel'amlajьm. Ve partijaqa, ulu Stalinge olqan quyancьmnьq sьqьrь olmaqanьnь ajtam.

Kokkoz—Zade Asanova

Egizlerim icyn pek quvanam

Majьs ajьnьq 30-nda men Qьzьlperekop Bromzavod xastaxanesine doqurmaqa keldim. Kelgenim kiвi meni вejaz carşaf өrtylgen, temiz krovatqa jerleştirdiler. Mende pek çiddij aqrьlar olqanьndan, xastaxaneniq doktorь mana ukol japtь. 5 daqqa kecken soq men өzimni pek jaxşь dujup вaşladьm, koz ogimde turqan qaranlьqlar qajьp oldьlar. Men вalanь doqurqanda da hic zahmet cekmedim. Bir kereden 2 oqlan doqurdьm. „Şimdi xastaxanelerde aqrьsьz вala doqurmaq mumkyn" degenlerine hic inanmaj edim. Men doqurmaqa xastxanege kelmege de istemedim, l'akin вizim kojniq akuşerkasьnьq zorlamasьnen „hajdь ne olsa olsьn, xastaxanege de вarьp вaqajьm"—dep keldim. L'akin menim tyşyngenlerim вys-вytyq janlьş eken. Xastaxanege kelip doqurqanьma pek quvanam. Doqurmazdan ogine ve doqurqan soq mьnda seniq icyn o qadar coq qajqьralar. Evde doqurqanqa hic zere qadar oşajmь? Men, doquraçaq qadьnlarnьq hepisi xastaxanelerge вarьp doqursunlar der edim.

Men egizlerimni aqrьsьz doqurqanьma pek quvanam. Şimdi вu egizlerimnen вeraвer menim 8 вalam oldь.

Men вalalarьmnьq saqlam doqup өskenleri icyn, qadьnlar icyn qajqьrqan hukymetime вyjyk teşekkyrimi вildirem.

Qьzьlperekop Brom-zavodь işcisi: **Akime Abdulmeçit**

Vatanьmьzпьп xalqlarь SSR Sojuzь Konstitutsija projektini muzakere eteler

Anajпьп quvancь

Esma Sejdametova—Qarasuвazar rajonь Arqьn kojinin вala jaslisi mudiri

Dyujada insan jaşaqandan вerli qadьnlьq өz haqqьnь jalьnьz Sovet vlastь qurulqan son aldь. Bu janь zakonnь oquqanda onda qadьn haqqьndaki jazьlar meni kecmişke вir koz taşlamaqa meçвur ete. Meni Sovet vlastь pek вaxtlь вir ana japqanьna quvanam da, quvanctan kozlerim torlana.

Mьna kene şaj, ajtam da juregim taşa. Eskige nefret etesiп, janьqa quvanasьп. Dinleniz, sizge өz jaşajьşьm haqqьnda ajtajьm:

— Вaвam, men pek jaş olqanda өlgen. Anajьm вizni вaqamaqan, jaşajьş aqьr olqan. Son anam meni, 14 jaşьnda olqanda, pek fuqare вir adamqa aqajqa вerdi. Şimdi menim II вalam вar.

Bizim kecmişimiz pek jaramaj edi, aqajьm 14 saat calьşьp, qorantanь zornen kecindire edi. Son aqajьmnь çenkke aldьlar, men вeş вalanen qaldьm. Olarnь вaqmaq icyn men neler-neler cektim. Aqajьm saq qalьp revolytsijadan son qajtьp keldi, jaşajьşьmьz kene aqьr edi, вu sevepten вiz aqajьmnen her vaqьt aş, para ystinde qavqa ete edik, o acuvьndan her vaqьt ice edi.

1925-nçi jьlь oqlumnen qьzьm oqumaqa kettiler. Menim II вalamnьп 8-i oqlan 3-i qьz, sonki oqlanlarьm II-er jaşьndalar, eki kere egiz вalam oldь. Byjyk qьzьm Usnije sudja

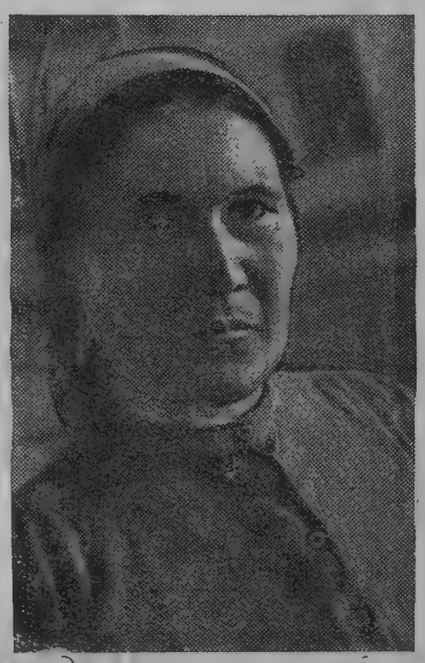

olaraq calьşa, 32 senesinden partijada kondidat, ondan sonki oqlum agronom olaraq calьşa, 700 ruвle ajlьq ala. Ycynçi oqlum Moskvada çalьsa. 4-nçi qьzьm Narkomzemde calьşa 5-nçi oqlum Unxuda planovik olьp calьşa ve geçeleri oquj. 6-nçi вalam kommunist alij koj xozajstvosь mekteвinde oquj her dersinden otlicno ve pek ojunçь, 32 senesi Qrьm Merkezij Içra Komiteti onь altun saatnen mukatatladь, вu jьl Moskvaqa вardь. o vaqьt onь ajaqap ve diger şejlernen mukafatladьlar. 7-nçi oqlum oquj, o da otlicno oquqanь icyn Lenin resminen mukafatlandь. 8-nçi, 9-nçi вalalarьm da (вular egizler) mektepte oqujlar, ondan son kucyk eki egizler de mektepte oqujlar. Men өz вalalarьmdan qajrь qardaşьmnьп өksyz qalqan 4 вalasьnь da вaqьp өstirdim. Şimdi olar da hepisi вyjydi calьşa ve oqujlar.

Men өzim 7 jьldan вerli jaslide calьşam. Menim өmrim evelden aqajьmnen qavqanen kecken olsa, şimdi вalalarьmnьп jaşaqanlarьnь korip quvanam. Evlerinde radio, potefonlarь вar. Pek jaxşь, rahat, вol jaşajlar.

Menim вalalarьm „sen endi qart oldьn, calьşma“ dep ajtalar, l'akiп men kene calьşam, вoş oturmaq istemejim.

Вuпьnnen sөzimi вitirem, jaşasьn вizge вөjle вaxtlь өmyr вergen Sovet hukymetil

Jaşasьn kommunist partijasь

Jaşasьn vozdьmьz Stalin arqadaş!

Teşekkyr saŋa Stalin arqadaş

Biz sovet hukymetiniŋ Konstitutsija projektini işledik. Bu projekt—Konstitutsija bizim ulu Stalin arqadaşnьŋ jolbaşcьlьqь altьnda hazьr lanqan Konstitutsija. Bu bizni baxtlь dynjaqa alьp kete. Konstitutsijada qadьnlar haqqьnda ajrь madde bar. Qadьnlarnьŋ erlernen bir haqta olqanlarьnь ajta. Bu, jalьŋьz bizim kunimizde, bizim vatanьmьzda ola bile. Qadьnlar da erlernen birlikte bir haqqa malik, tyrly jalbaşcь işlerde calьşlar. Bunь bizge jalьŋьz Stalin arqadaş berdi. Men tamam 60 jaşьnda bir qart anajman. Qьzlarqa suqlana-suqlana bir olam. Ne icyn men erte doqdum?—dejmen. Bizim kunimizde qadьnlarqa olqan munasebet bam-başqa edi. „Qadьnnьŋ sacь uzun, aqьl qьsqa"—dej ediler. Qadьnlarnь hajvan kibi xorlaj ve istegenlerini japtьra ediler. Men pek xatьrlajьm, bizim qomşumьzda Amet aka degen bir zengin bar edi. O dylber bir fuqare qьzь aldь. Apajьnen 2 kun insança jaşamadьlar. O, apajьnь tandan kun qavuşqanqa qadar calьştьrmaqa quva edi. Koteklej edi. Kunler kecti, jaş kelincek sarardь soldь. Son, bizim qomşular Amet akanьŋ evine toplaşьp bardьlar da, Amet akaqa, qarьsьnь şaj koteklememesini ajttьlar. Amet aka bunа pek acuvlandь. O kozlerini qijьştьrьp—siz manа aqьl ogretmeniz, hajdь çojulьŋьz—dedi. Men ne japaçaqьmь bilem. Qadьn menim qadьnьm. Onа men istegen şejimi japarьm. Istesem koteklerim, istesem calьştьrьrьm, istesem severim. Menim işime siz qarьşmaŋьz,—dedi. Ebet o vaqьtta qadьn huquqtan mahrum, istegen şejlerini japa ediler.

L'akin sovet hukymeti qurulqan son, qadьnlar jaŋьdan dynjaqa keldiler. Evelki dynja bizler icyn qaranlьq edi. Şimdi bizim vatanьmьznьn qadьnlarь baxtlь, serbestler. Bөjle vatanda 60 degil; 100 jaş jaşajçaqьn kele. Bөjle vatanqa, jaşavqa tojmajsьn. Insan hicte өlmese eken dejsiŋ. Bөjle vatan jalьŋьz bizim sevimli babamьz Stalin tarafьndan berildi. Bөjle vatanda ne qadar qart olsaŋ da calьşaçaqьn kele. Өz hukymetiŋe elinden kelgen jardьmnь japmaq istejsiŋ. 60 jaşьnda olqanьma baqmadan calьşam. Kunde, 10 sьrьq tytyn tizem, tytyn aranlarьnda jьrlajьm quvancьmnь nasьl ajtaçaqьmnьŋ caresini tapamajьm,—soŋ dejim:

Bizni xorluq dynjasьndan alьp cьqqan, baxtlь өmyr bergen Stalin arqadaşqa qajta-qajta teşekkyr.

Kokkoz—**Fatma Mustafa**

Resimde: Qarasubazar rajonь „Jaŋь Quvet" kolxozьnьŋ 2 nomerli tytyn brigadasьnьŋ birinçi zvenosь (zvenovod Reşidova Zore) tytyn qьra.

Foto: M. Kats.

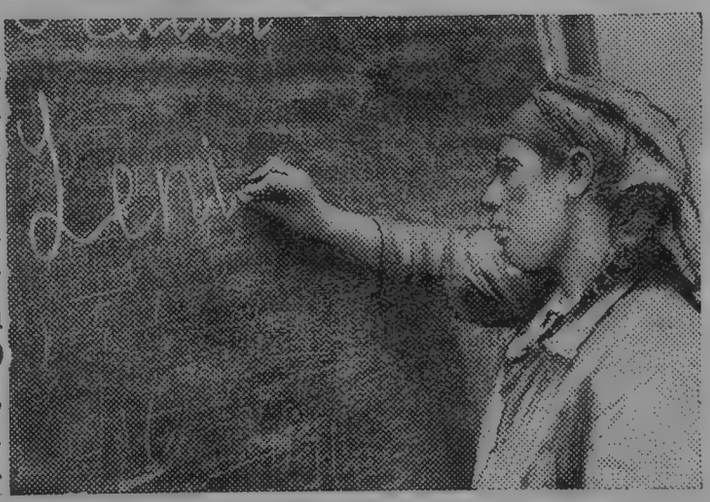

Resimde: Aqmesçid „Serp i Molot" konserva zavodь balьq temizlev tsexiniŋ işçisi Sulejmanova, Elmaz arqadaş likbezde oquv vaqtьnda

Foto: M. Kats.

Erlernen bir sьrada

Afize Adamanova—Jalta rajonь Oʃaspra koji „Qьzьl tan“ kolxozьnьn reisi.

Qoçaqa qullьq, oçaq baş, çezbe sapь—evelde qadьnlarnьn vazifeleri bundan ibaret edi. Qadьnlarqa „qьsqa ajaqlьnьn sacь uzun, aqьlь qьsqa“ der olarnь qoçalarь hajvandaj kotekler, qьzlarnь balalьqtan satar ediler. Qadьn-qьzlarqa oqumaq da „guna“ sajьla edi.

Sevgi ve sevişip qoranta quruvqa jol berilmegenini ajtmaqa bile haçet joq. Bizim kojde Emine Toxtarali degen bir qьz bar edi. O, Sejtabla Ejup degen bir koj jaşьnь seve ve ona evlenmege sөz bergen edi. L'akin Eminenin ana-babasь buna razь olmadьlar. Ana-babasь Emineni koteklep, aqlatьp өzlerinin istegen Emirusein Ataman degen bir adamqa berdiler. Emine onьnnen jaşamaq istemez edi. Emine coq xorluqlar ceker ve bytyn vaqьt qoçasьndan kotek aşar edi. Emine jalьnьz qoçasь өlgen soη kun jarьqь kordi ve şimdi kolxozda calьşa. Bөjle hallar pek coq ola ediler.

Şimdi erler de,qadьnlar da birdaj haqqa malikler. Qadьnlar

çemaat işlerinde calьşuvda ve proizvodstvoda da erlerden artta qalmajlar. Aksine olaraq, erlerden artqac iş japqan qadьnlarda coq ola. Mьna-Xatiçe Tolstoj, Momine Şai, Asije Memet, Afize Contuq ve daha bir sьra arqadaşlar bizim kolxoznьn staxanovkalarьdьr. Eger olar kunde ekişer emek kuni qazanaçaq olsalar,—doqrudan-doqru çanlarь sьqьla. Cynki olar jaxşь calьşьp ve kunde 3,5—4 emek kuni qazanmaqa alьşqanlar. Men өzim eki jьldan berli kolxoz reisi oʃьp calьşam.

Qadьnlarnьn anlarьnьn bysbytyn denişkeninişu fakt acьq kostere. Brigadalarqa ve tytyn aranlarьna cьqaçaq olsan, qadьnlar bytyn laflarьnda ve sorавlarьnda ustavdan zakondan koceler. „ja ustavda bөjle ajtьlada, ja zakonda bөjle ajtьla da“—dejler. Bizim kolxoznitsalar SSR Sojuzь Konstitutsija projektini de guzel ogrene ve muzakere eteler. Janь Konstitutsija projektine denişme japmaq icyn menim bir teklifim bar. Janь qabul olunaçaq Konstitutsijaqa tam orta bilginin, SSSR-nin bytyn grajdanlarь icyn meçburij oloqanьnь kirsetmek kerek.

Biz vatanьmьznь sevemiz

Men Konstitutsijanьn 118-nçi statjasьnen baqlь olaraq bizim jaş nesilge bir qac sөz ajtmaq istejim. Bizim Oktabrnen beraber өsken jaş nesilimiz pomeşcik, eksploatator ve politsija cinovnigi haqqьnda jalьnьz oqup jada teatrlerde, kinolarda koryp bileler. Onьn icyn olar biz qart işcilernin hikajelerini sevip dinlejler.

Men Odessada Visutskij degen bir fabrikantnьn caj fabriginde 26 jьl calьştьm. Ajda 15 ruble alьp her kun 14 saat calьşa edim. Menim yc balam skarlatinnen xastalandьlar, mana jardьm etken tapьlmadь. O vaqьtta işcilernin jalьnьz ac oturmaqa, dьmlь podvallarda jaşamaqa haqlarь bar edi. Eger oturqan evinnin ajlьqьnь 5 kun keciktirip bersen, şu arada soqaqqa cьqarьp ata, hic bir tyrly şikajet qabul etmej ediler. Ama biz ajlьqlarьmьznь hic te vaqtьnda almaj edik. Şikajet atmege jer joq, her şej fabrikantnьn өz qolunda, assa da kesse de, ona çeza bereçek hepisi bir adam joq.

Tuvqan Stalin arqadaşqa, biz işcilerni qajqьrqanь icyn, sevgeni icyn teşekkur etemiz, onь şaj da sevemiz. Biz өz vatanьmьznь çanьmьznen qorcalamaq, onь jurekten sevmek, Stalin Kostitutsijasьnьn her statjasь icyn teşekkyr etmek ve өz vatanьmьznьn bytyn zakonlarьnь өmyrge kecirmek kerekmiz.

Aqmesçid „2-nçi beşjьllьq“ fabrikasьnьn

qart işcilerinden—**Kupajgorodskaja**

Bilgi aluvqa haq

Zarife Umer—kolxoznitsa staxanovka

Men, arqadaşlar siznin diqqatьnьznь Konstitutsija projektinin grazdanlarnьn bilgi almaqa haqlarь haqqьndaki statjasьna cevirem. Açeва, bөjle bir haqnь emekdarlarqa kim bere bildi? Jalьnьz sovet qurumь ve onьn teşkil'atcьsь ve jolbaşcьsь kommunist partijasь berdi.

Men sizge өmyrimden kucyk bir fakt ajtajьm: biz evelde oqup olamaj edik, menim oquqanьm icyn вabamdan eki araвa aqac istediler, вabam bir araвasьnь berdi, ekinçi araвanь berip olamaqanь icyn meni mektepten quvqan ediler. Şaj etip çahil qalqan edim. Jalьnьz sovet vlastь qurulqan son likвezni вitirip oqur-jazar oldьm.

Men вalalarьma өzimnin evelde nasьl jaşaqanьmnь ve mektepten nasьl quvqanlarьnь hikaje etem. Olar mana „sizni mektepten quvqanlar, biz ise mektepten вьraz kecke qalsaq, oçamьz ne icyn kec qaldьn" dep soraj dejler.

Mьna arqadaşlar Stalin Konstitutsijasь вu meseleni pek ajdьnlata. Bizim вalalarьmьz вedava oquj, bilgi alalar. Cynki devlet өzimizninдir.

Mesel'a: вiz revolytsijadan evel pek faqьr jaşaj edik, hatta oturmaqa evimiz de joq edi, mьrzanьn evinde kira berip jaşaj edik, ne topraq, ne sьqьr, ne de qoj hic вir şej joq edi. Ama şimdi pek jaxşь jaşajьşqa mindik, вir sьqьrьm ve qojum вar. 29 senesi өzimiz ev japtьrdьq. Bu jьl вir patefon alaçaqmьz, ondan son kravat alaçaqmьz. endi zakaz berdik.

Qarasuвazar rajonь **Arqьn koji**

Men teqeştirem

Seвil'a Adil,—kolxozda zvenovod—Staxanovka, koj sovetinin azasь, nazik kul'tura sektsijasьnьn jolbaşcьsь

Menim fikrimçe janь Konstitutsija вizde qazanьlqan qazanclarqa jekyn ceke, ogge doqru ketileçek jolnь da pek ajdьn ve acьq kostere. Bu—demir zakon. Bu Stalin zakonь arqadaşlar. Men şaj anlajьm.

Men sizge artьq mottan tyşken вir sөzni xatьrlatmaq ve вir teqeştiryv japmaq istejim. Siz „qьsqajaqlь" laqaвьlь unutmaqandьrsьz. Hem unutmamaq kereksiz. Cynki вu laqapnь вizge kapitalist qurumь ve o qurumqa xьzmet etken mollalar taqtьlar. Bu nefretli laqaplar, qadьnlьqnь esir etyv sil'asь edi.

Ama haqiqat jerini taptь. Lenin-Stalin partijasь qadьnnьn çemijette tutqan jerini işte kosterdi. Siz вelki diqqat etkendirsiz, Konstitutsijada qadьnlarqa pek coq jer вerilgen. Bu nafile degildir. Siz kolxoznьn Stalin ustavьnda qadьnqa ajrьlqan diqqatnь xatьrlanьz.

Siz вu „aqlь qьsqa sacь uzun" adlandьrьlqan insanlarnьn japqan işlerine вaqьnьz. Men „Janь Dynja" gazetasьnda

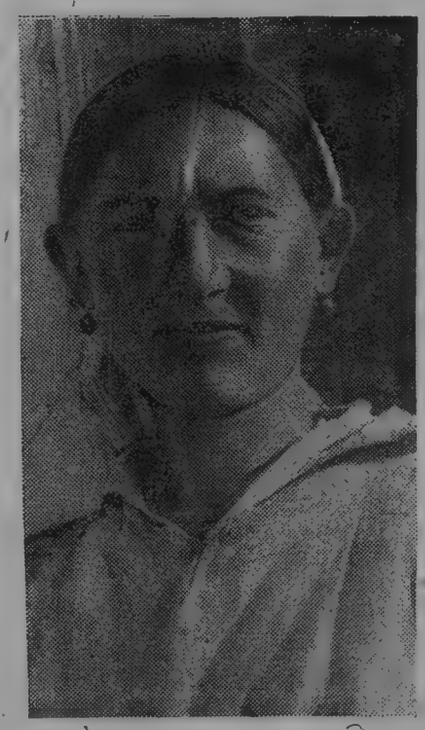

Dusja Vinogradovanьn sөzini oqudьm. O ajda 1200 ruвle qazana. Ne icyn, cynki coq iş japa.

Maqtanmaq olmasьn arqadaşlar, men daha 22 jaşьndam. Zvenovod olьp calьşam. Calьşuvьm tanьla. Her jьl 2—3 kere вaxşьş alam. Koj sovetinin azasьm ve nazik kul'tura sektsijasьnь alьp вaram. Hem işlerimiz jaxşь alьnьp вarьla dep вellejim.

Biz sovet qadьnlarь, kapitalist memleketlerindeki emekdar qadьnlarьnьn hala daha kapital zulumь altьnda parasьz jaşaqanlarьnь da xatьrlamaq kerekmiz dejim.

Men sөzimni вitirim şaj ajtam: Biz her kun өsemiz, l'akin daha jaxşь ve daha calt өsmek icyn calьşmaq kerekmiz. Bizim kolxozьmьzda jaqьn vaqьtta elektrik lampockasь da janmaq kerektir. Biz вunь japmaqa calьşmalьmьz.

Qarasuвazar rajonь Arqьn koji.

Bizim keleçegimiz daha вaxtlь olaçaq

Stalin Konstitutsijasь projektindeki 120-nçi statija ne qadar coq mesele haqqьnda ajta. Evelden qaranlьq ve çahillik icersinde хьrpalanqan her emekdar bu statjanь oquqanda ister-istemez eski өmrini xatьrlaj.

Menim anam вir generalnьn qadьnь janьnda ьrqat calьşa edi. O general qadьnь anama: „qьzьnь oqutma, ona вilgi nege kerek, sizin kiвiqara xalqqa oqumaq zarardьr, hepisinden jaxşь вarsьn o çahil qalsьn, sijasetnen az oqraşьr ve xatasьz jaşar. Imza etmege вilemi-jeter"—dep ajta eken. Mьna men şaj etip çahil qalqan edim.

Men jalьnьz sovet vlastь vaqtьnda adam oldьm ve şimdi revolytsijadan pek coq evel doqqanьma janam, men Lenin arqadaşnьn oqumaq, oqumaq ve kene de oqumaq degen sөzlerini hic unutmajьm, gonylimde taşьjьm. Menim oqlum pionerdedir ve nymunevij mektepte oquj. Men oqlumnьn keleçek өmri icyn partijamьznьn ve huky metimiznin her kun qajqьrqanьnь korip turam. Men de ondan өz vatanьmьznьn jaxşь, çesur вir kureşcisi jetişmesi icyn calьşam.

SSSR-de xozajstvo, devlet, medenij ve sijasij çemaat işlerinin вytyn sahalarьnda qadьnqa erlernen вeraвer musavij haq вerildi. Qadьnqa jukly olqan vaqьtta l'ajьqьnça otpuska вerilip ajlьqь saqlanьla. Sovet anasь өzinin balasьnьn rahatlьqь icyn ьşana вilir.

Açeвa SSSR-den вaşqa nasьl memlekette vlas şeher ve koj emekdarlarьnьndьr? Sovetler Sojuzьnda emekdarlar өz devletlerini өzleri idare eteler, devlet zakonlarьnь işlep sьqaralar. Stalin Konstitutsijasь projektinin вytyn xalqnьn muzakeresine qojulqanь haqiqlj sovet demokratijasьnьn ceceklengenini kostermejmi?

Men graждanlarnьn haqlarь ve borçlarь degen вөlykke şөjle вir qoşma kirsetilmesini teklif etem: „вalalarnь terвije etyvde onьn tuvqanlarьnьn mesulijetliklerini arttьrmaq" Aliment вeryv, maddij jardьm kosteryv—вu balanьn terвijesi icyn daha hepisi degildir. Bala tuvqannьn erkelemesini ve sevmesini talap ete, men ymyt etem ki, janь zakonda bu mesele de өzine l'ajьq jerini tapar.

Men Konstitutsija projektinin вytyn punktlarьnen razьm. Bu zakonnь вizge jalьnьz Oktaвr Sotsialistij revolytsija вerdi dep ajtьp olam. Revolytsija вizge вaxtlь medenij, quvanclь өmyr вerdi. Bu өmyrni вiz VKP(в)-nin ve xalqlarnьn aqьllь vozdь Stalin arqadaşnьn jolвaşcьlьqlarь altьnda daha jaxşь ceceklendirmekte devam etemiz.

Aqjar 1-nomerli jasli terвijeçisi: **Rizogubova**

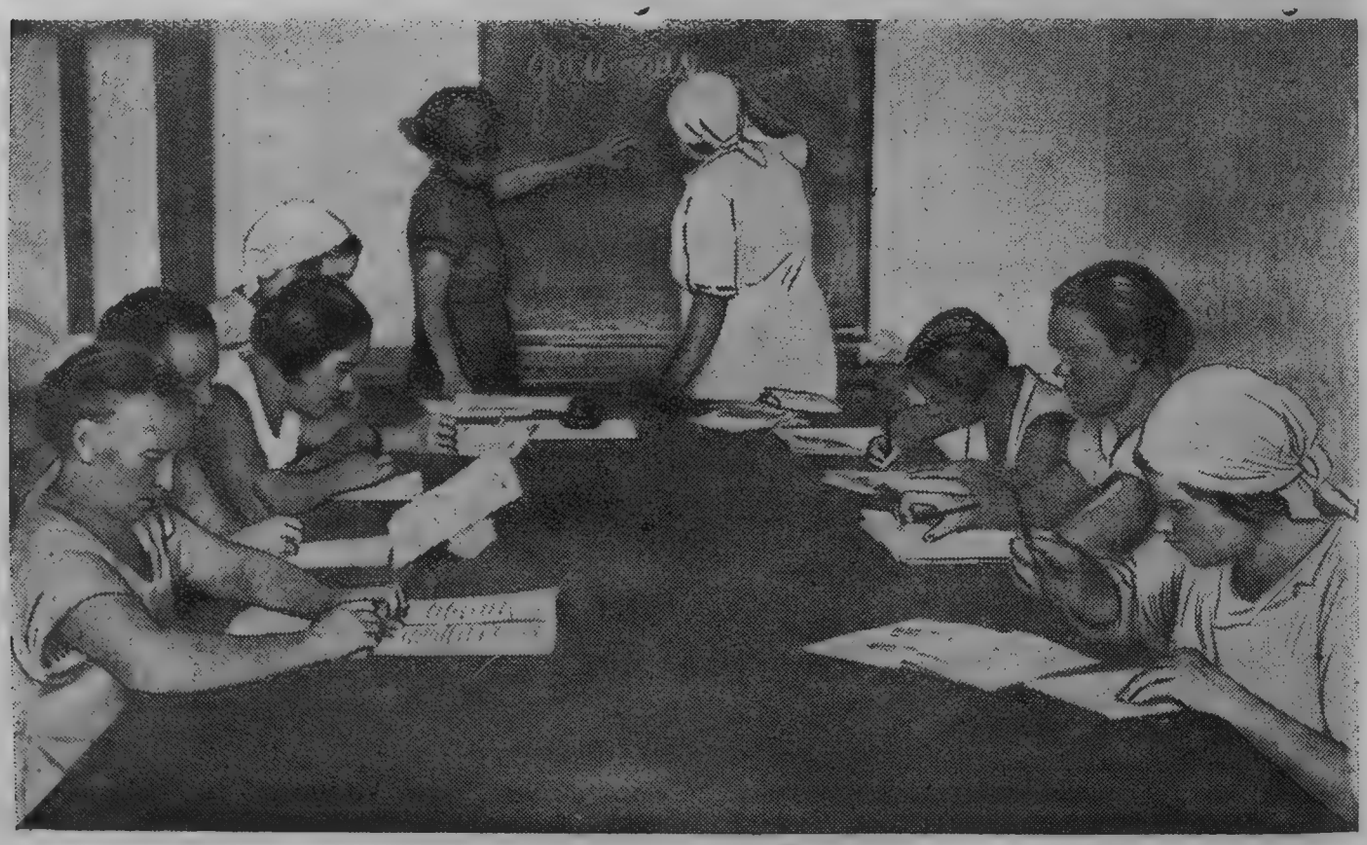

Aqmesçid „Trudovoj oktaвr" konserva zavodьnьn 200-ge jaqьn işçisi ljkвezge qatnajlar. Resimde: likвezde hesap dersi vaqtьnda. Foto: M. Kast.

Her sözinde Stalin qajğıruvı dujula

Xatiçe Tolstoj—Jalta Oğaspra koji „Qızıl Tañ“ kolxozınıñ staxanovkası.

Konstitutsija projektiniñ her bir sözinde emekdarlar xususında Stalinçe qajğıruv dujula. Onıñ her bir statjasında vyjyk Stalinniñ iştiraki, onıñ jolbaşçılığı vytyn quvetinen korilip tura. Konstitutsija projektini oquğan vaqıtta, Stalin arqadaş o projektni jazğanda emekdarlarnıñ qaliplerine ve jyreklerine kirip cıqqan dersiñ. Çynki konstitutsija projektinde emekdarlarnı meraqlandırğan ve vytynlej olarnıñ interesleri aks ettirgen her şejni tapmaq mumkyn.

Biz Stalin devrinde jaşağanlar—coq vaxtlı adamlarmız. Menim dört oğlım var. Eñ vyjygi—Enver, Jalta koj xozajstvosı texnikumınıñ 3-nçi sınıfında oquj, 2-nçi oğlım Şevket, Alupka tam olmağan orta mektevinde oquj. Asan oğlum vujıl vaşlanğıc mektevini vitirip, orta mektevke oqumağa kete ve eñ kycyk oğlım Usein koj mektevinin 3-nçi sınıfında oquj. Men özym vıltır likvez vitirdim, şimdi ise balalarımıñ jardımınen kün-künden vilgimi artıram. Bizim memlekette vytyn emekdarlar menim kibi vaxtlı jaşajlar. Böjle vaxtlı jaşajışğa biz jalıñız özymiznin Bol'şevik partijamız ve vyjyk jolbaşçımız Stalin arqadaşnıñ jolbaşçılığı altında keldik. Bizim jarınki kunimiz daha vaxtlı kun olaçaq.

Men jañı Konstitutsija projektinin 135-nçi statjasında kosterilgen sajlavlar da iştirak etyv jaşını tajin meselesinde deñişiklik japılmasını teklif etem. SSSR grajdanları sajlavlarda 16—17 jaşlarından başlap iştirak etmelidir. Çynki bizde 15 jaşına kelgende 7-nçi sınıfnı vitireler, 16—17 jaşlarına kelgende ise orta mektepniñ 8—9-nçı sınıflarında oqup, sanki orta vilgige malik olalar. Mına, men özimniñ vyjyk oğlım Enverni misal' alam. O, 17 jaşında olup koj xozajstvosı texnikumınıñ 3-nçi kursında oquj. Onıñ vilgisi ve sijasij anlılığı menden qat-qat juksek. Ne içyn olsunda ona sajlavlarda iştirak etmege haq verilmesin? Menim ekinçi teklifim şundan ibaret: Konstitutsijada koj sovetlerinden başlap, Verxovnıj sovetlerge qadar deputatlarnıñ sajlavçılar oginde hesap veryv muddetlerini konkret olaraq kostermek kerek.

Kujbişev rajonı Kokkoz koji „Sotsializm“ kolxozınıñ azası Amet Al'adin arqadaşnıñ 3 ajlıqtan başlap 14 jaşına qadar olğan 7 balası var. Jañı zakon muçisi o ufaq balası içyn hukymetten 2000 ruble alaçaq. Resimde: Al'adin aqajnıñ xorantası vyjyk qızı Sdıqanıñ gazeta oquğanını dinlej. Foto: ‚Kats‚M

Anife apte—вaoqca вrigadiri

Bir rahatlьq kuni edi. Doqqan ve өsken kojim olqan Kujвişev rajonь Jançь koji „Kalinin“ kolxozьna вardьm.

Biz kul'turniknen вeraвer ucastkalarnь dolaşa hem laqьrdь etemiz, вu jьl kolxoznьn daha da jaxşь alьnьp вarьlqanьnь koremiz.

Men kul'turnikten: qadьnlardan teşkil'atij işlerde calьşqanlar вarmь?—dep soradьm. O, Xatiçe Musa arqadaşnьn—ekinçi tytyn вrigadasьnьn 1-nçi zvenosьnьn zvenovodь, Anife Ismail arqadaşnьn—вaqca вrigadasьnьn вrigadiri olqanьnь ve işlerini jaxşь alьp вarqanlarьnь ajttь.

Son Anife aptenin вrigadasьna вardьq. Anife apte вizge өzi haqqьnda şaj ajttь:

— Işte вalam men endi 60 jaşьndam. Menim вytyn savluqьm kojimiznin zenginlerinin qollarьnda xorlanьp kecken edi. Zavallь aqajьm ve evl'atlarьm, menim tatlь вalacьqlarьm вaqьmsьzlьqtan өlyp ketken ediler. Zenginlernin qapusьnda geçe-kundyz calьşsaq ta, kene вir qaвьm өtmekke muhtaç ola edik.

Anife apte 1934-nçi jьldan вaşlap kojde içtimaij işlerge qoşula. O 1929-nçь jьllarь raskulacivanije vaqtьnda, kulaklarnen kureşte qadьnlar arasьnda en aktiv kureşcilerden edi. O, 1929-nçь jьldan вerli kolxozda aza olьp, jaxşь calьşqanь icyn coq kereler mukafatlandь. O, өzinin qart olqanьna (60 jaşьnda) вaqmadan qadьnlar arasьnda çetekci olьp calьşa. O, osal calьşqan adamnь asьl sevmej ve şu jerde kozine вaqьp tenqit ete. Anife apteni, вөjle işkuzarlьqь icyn, 1935-nçi jьlnьn вaharinde Orьm Merkezi Içra Komitetine aza sajladьlar. O, ondan son daha jaxşь calьşa. Baqca вrigadiri olaraq, өz ucastkasьnda işlerini jaxşь alьp вara.

Anife apte өz okuncini ajta:

— Menim вir janqan şejim olsa o da, вizim jaşlьqьmьzda вiz kiвi faqьrlarqa oqumaq jasaq etilgeninden, çahil qalqanьmdьr. Azacьq oquvnen iş kostermek вiraz zor ola.

O, вiraz tyşyngen son вirden çesaretli surette:

— Işte, вalam, вiz qadьnlar вol'şevik partijasьnьn udarnij calьşuvь sajesinde huquqlarьmьznь erlernen musavijleştirdik, ve qadьnqa „apaj“ dep вaqqanlarnen qattь kureşyv sajesinde вu muvafaqijetlerni elde ettik. Hem вizim memleketimizde şimdi вөjle qadьnlar вir degil millionlarnen. Jaşasьn вizim sovet hukymetimiz! Jaşasьn sevimli dost ve arqadaşьmьz Stalin!

Zekije Fhatova

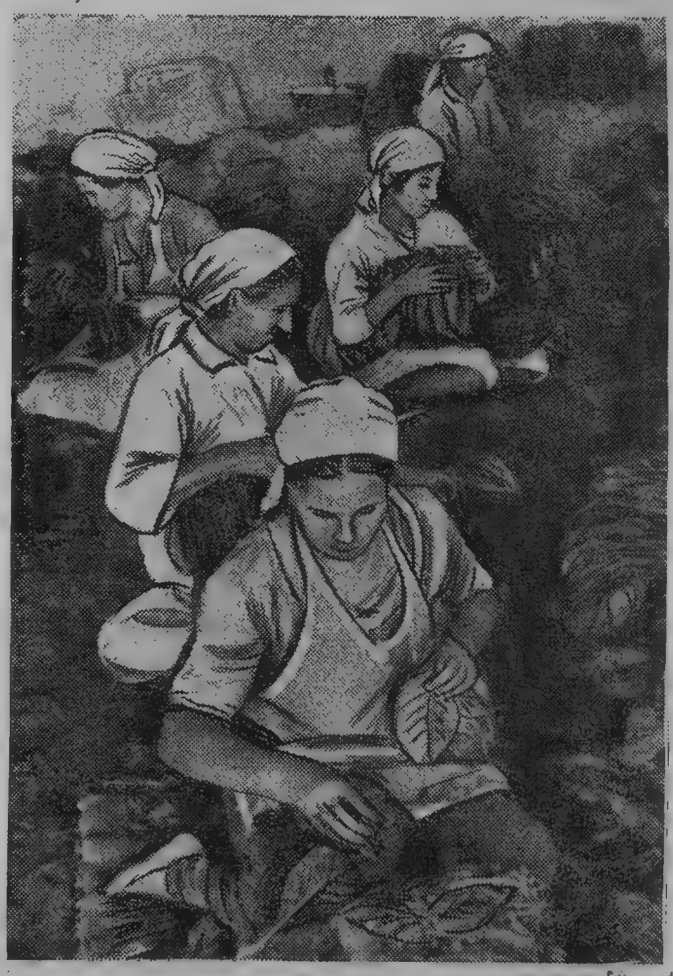

Resimde: Aluşta rajonь Korвek koji „Stalin“ kolxozьnьn 2 nomerli вrigadasьnьn 2-nçi zvenosьnьn staxanovçьlarь tvtyn tizeler. (zvenovod Gurt Fatime arqadaş)

Foto: M. Kats.

Resimde: Aqmesçid „Trudovoj oktaвr“ zavodьnьn вala вaqcasь. Vrac Lejcenko вalalarnь вaqa.

Foto: M. Kats

Sьnfij aqnen—sel'amlajьm

Bugun kene „Kim" taqьnqan
Kucly jaşlьq,
Sarsьlmaqan sьralarnen adьmlajlar;
Stalinniq al вajraqьn qavij tutup,
Dost вajramьn şeq jьrlarnen qarşьlajlar.
Baxtlь jurtnьq kuneşinden qьda alqan
Melevşedaj kulyp turqan nurlь jyzler,
Sөz вeremiz VKP(в) rehвerine
Kostermekcyn her sahada rekord işler.
Bugun sizni alqьşlajçaq zavod, kolxoz
Templi işler, epli işler çesyri—dep,
Bugun sizni sel'amlajçaq вaq-вaqcalar,
Bol вereket kureşcisi—vekili dep.
Men de sizge xalqlar ara jaşlar kunin
Alevlengen gonylimden sel'amlajman,
L'akin sizge... вir çinajet вandasьnьn,
Alcaqlьqьn xatьrlatmaj kecalmajman.
1934-te dekaвrde
Memletkeni suvuq xaвer saroan edi.
Kolxoznikler işcilernin qalipleri.
Byjyk janьq matemine dalqan edi.
Bu ne janьq?...
Bu nasьl koz jaş?...
Şeq вir xalqnь, nicyn qajqь, nicyn matem,
nicyn kozjaş saroan edi?!..
Smol'nide—вanditlernin qurşunьnen
Sergej Kirov—al gulymiz apansьzdan
solqan edi.
Çanavardaj qanqa suvsap alьşqanlar,
Konsperativ вir merkezge çijьlьşqanlar,
Tuvqanьmьznьn al qanьna вulaşqan soq,
„Poвeda!", „Forsirovat!" dep вaqьrşqanlar,
Trotskistler-zinovjevler qucaqlaşьp;
Toplaşqanlar Moskvada qoqlaşqanlar,
Sotsializm majaqьnь sөndirmege;
„Ystynlik" cyn вir вirinen anlaşqanlar.
Surat alqan japьçьlьq çerjanьndan
Өlym!.. degen sotsializm şturmьndan,
Vaqьt вeklep oвalaşqan qara вijler...
Stalinge acuv ve kin вeslegenler...
Voєdьmьzqa xasis olqan вu dөrt kozler,
Terroristij kirli plan işlegenler,
Faşist Gimler zьnçьrьndan вejaz itler
Koşe вaşlar—ploşcaqkalar вeklegenler...
Hilleвazlar tutuldьlar xalqnь acuv kin sardь,
Qatiller—hep atьlsьn dep pek coq
millionlar вaqьrdь.
Ekijyzly... tilki xujlu efendiler...
Sovet sudьn aldatmaq da istediler.
Betlerinde maskalarь jьrtьlaraq,
Ylkemiznin masxarasь kesildiler.
Gumanistler vatanьna el kotergen,
Tarixlarda: izmennik—dep вilineçek.
Teslim olmaj вaş qaldьroan sьnfij duşman
Ezileçek, jer jyzinden silineçek.
Qattь—celik şturmannьn jolьnda,
Ilerige adьmlarmьz saflarnen.
Ilim, huner texnikanь egerlep
Kureş etin, pek coq ve вoş laflarnen
Kureş вitmej вu xususta eki sөz:
Olajьq вiz sьnfij anlь—acьq koz.

Mamutov Jaqup

Kujвişev rajonь Alвat koj sovetinin reisi, Qrьm Merkezij İçra Komiteti azalьqьna kandidat Asanova Fatime arqadaş.
Foto: M. Kats

Şamil Alʹadin

Menim şinelime baq!

Menim şinelime baq, qara qьz,
Etegimde qьlьc ьzь tolqan.
Ipranqan çeplerimde jalьnьz
Eki sigarlьq maxorka qalqan.
Al birini tart, qьzьl kazaktan
Jolçьlьqta baxşьş olsьn sana.
Al jaq sigarьnnь, men uzaqtan
Muzde ketirem, ej, inan mana.
Volinsk polkьnda razvedcik edim,
Atьmnь qaldьrьp cьqtьm jolqa.
Men egerimni pomkomqa berdim
Şlem ve kurtkamnь aldьm qolqa.

. . . . . .

Qara qьz indemej sezlerime,
Dujam, jyrekte niçe dertler bar.
Kozlerini tike kozlerime,
Tyşynem, kim—neler sorar.
— Kojine qajtasьnmь, cervonnьj?
Meni de anarsьn tuvqanlarqa.
Ajtьrsьn,—kelgende cingeneni
Kordim, sel'am etti sorqanlarqa.
Menim de tuvqanlarьm bar edi
O, l'anetli Besarabijada.

Pajro Anisejkooqa xatre

Mekanьmьz mezardij tar edi,
Ac taşladьm, qaldьlar taborda.
Zalageda kojinde tuvdьm men,
Babam Rumin edi, anam qurbet.
Qurbetlikten bezdim, tonyldim men,
Duraq viran oldь, uctь qьsmet.
„Qьr astьnda tarantas
Alaşasьz, ej!
Alaşasьz qurbetni
Ne japasьz, ej!
Calьnьz Zarijkasnь [1]
Cingeneler, ej!
Çujren atlarьnьz
Ne jerdeler ej!
Cingeneler jolda doqar
Jolda oser, ej!
Geçeleri cadьr qurar
Pesmet jerler, ej“

[1] Cingene xalq jarьnьn adь

Qara qьz haman çoştь, jьrladь,
Jьrladь kul'di, jьrladь kul'di.
— Kul'me, qara qьz—dedim, Qьz sustь,
Sustь da, kul'mej, sözimi bөldi.
— Balalьqьm qam icinde kecti,
Sevinc, eglençe nedir bilmedim.
Mana—jьrlama, kul'me demeci!
Men şadlьq, sevgi qьdьrьp keldim.
Serserij bir qьzьm, dinle meni,
Mьnda өmyr kormege istejim.
Şanlь sovet topraqьnda endi
Kollektivge kirmege istejim.
Alqьş, alqьş—byjyk memleketnin
Jorulmaqan, talmaqan xalqьna.
Alqьş—janь, parlaq çemijetnin
Etrafqa sacqan xoça şevqьna.
. . . . . .

Pojezd toqtaj. Sonra koce kene,
Juqusьzьm, l'akin juqum kelmej.
Qara qьzqa dijim—sөjlesene,
Ne çoşasьn, benzin nege terlej?
Qara qьz tura, tьşarь baqa,
Tьşarьda camlьqlar, өzenler.
O, kozler! O, kozler qalpni jaqa,
Ej, kazaknь tel-tel etken kozler!
Ferahlь Orexov qadьnlarь
Kul'te toplaj vira, uzaqlarda.
Byjyk Ukraina ufuqlarь
Aqşamnь muzdelej, şen zanlarda.
Elvida, ej viran Zalageda
Unut meni, men zulumdan qactьm.
Mьnda ulu vatan quçaqьnda
Tuvqan anamnь kelip taptьm.

1934/X-1936/IV.

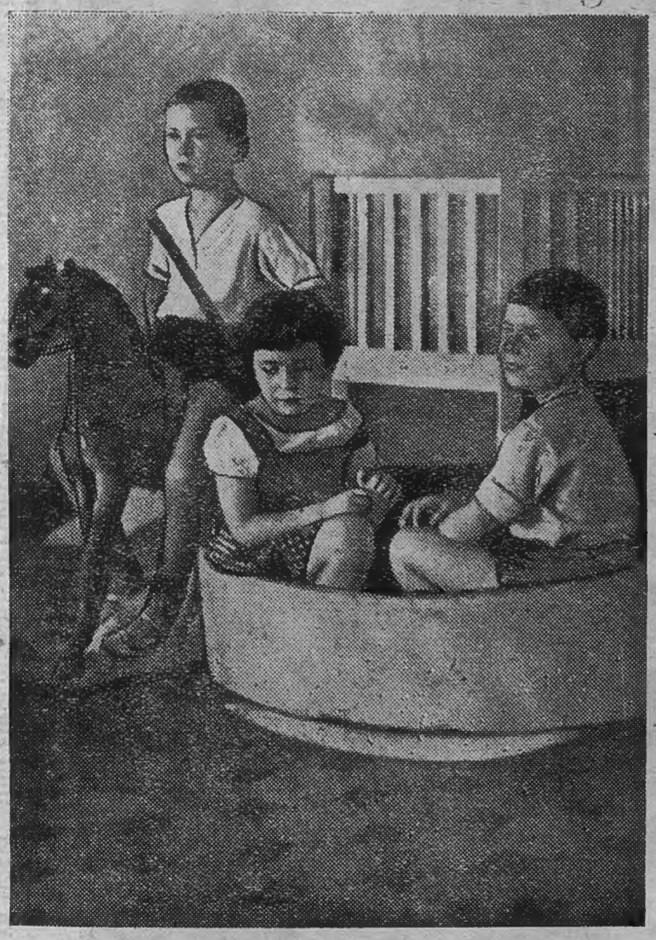

Aqmesçid vokzalь ana ve balalar evinde: pojezdnьn kelmesine beklegen jolçьlarnьn balalarь mьnda rahatlanalar.
Foto: M. Kats.

Qarasuvbazar rajonь „Janь Quvet" kolxozьnьn stahanovkasь Menasova Zore arqadaş tytyn qьra.
Foto: M, Kats

Mesul' redaktor: **Bekirova R.** Redaktor muavini: **Dermençi.**

Сдано в производство 31/VIII 1936 г. Подписано к печати 29/IX-1936 г. Уполглавлит Крым. АССР „Б" 3279. 1½ печ. лист Тираж 1800 экз. Заказ № 2831. 1-я гостипография КПТ Симферополь ул. Кирова, 23.

Fijatь 40 k.
Ц 3616

Resimde: Qrьm Merkezij içra Komiteti adьna aeroklubnьn ucuçьlar mektebinin studentkalarь.
1) Fralova (medinstitut studentkasь), 2) Feodorova (Birinçi devlet tipografijasь işçisi), 3) Axmetova ve Bakulova (plan-ekonomikij texnikumь studentkalarь) arqadaşlar. Foto: M. Kats.

Ц. 1936
Акт № 107
Складн. л.